بسم الله الرحمن الرحیم

پیام اسناد ۳۴

آستان مقدس

ویژه نامه:

گزارشی از طرح توسعه حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه سلام الله علیها

به مناسبت گرامیداشت و یادبود مرحوم مهندس علیرضا تابش

اردیبهشت ماه سال ۱۴۰۱ شمسی

به کوشش: محمد نظری

مرکز اسناد آستان مقدس حضرت فاطمه معصومه(سلام الله علیها)

تلفن: ۰۲۵۳۷۸۴۰۷۵۰ - داخلی ۹۱۸ و ۹۲۰

ایمیل: asnad1392@gmail.com

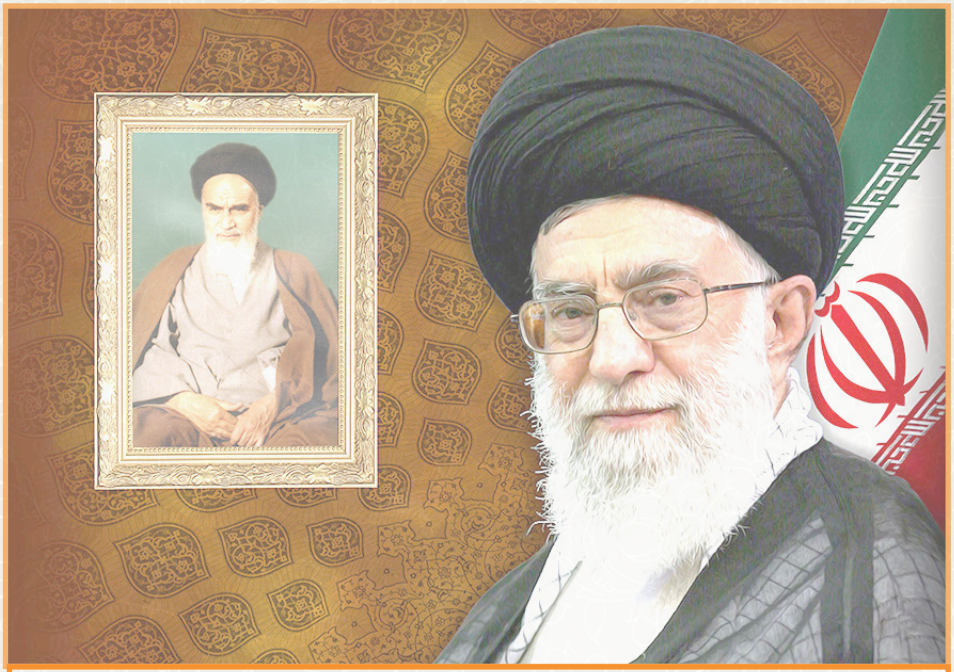

مقام معظم رهبری:

«بزرگترین بلا برای یک ملت، این است که بخش‌هایی از فرهنگ و تمدن خودش به مرور زمان از حافظه‌اش پاک شود.»

پیشینه تحولات ساختمانی و توسعه حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه علیهاالسلام از ابتدا تا کنون

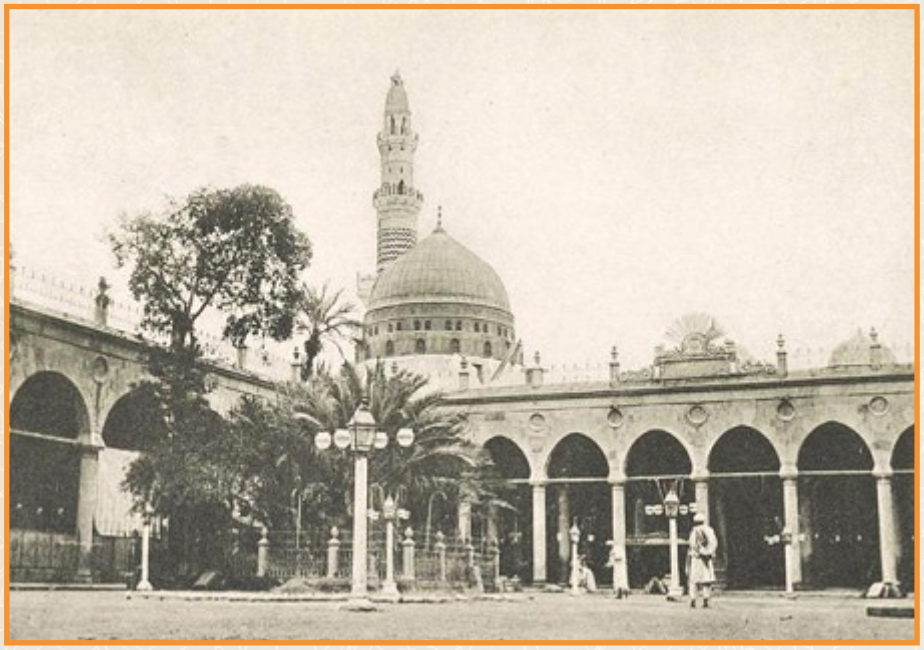

به نوشته‌ی محدثان و سیره نویسان تاریخ اهل‌البیت علیهم‌السلام شیعیان اثنی عشری بر این عقیده اند که افضل و ارشد فرزندان حضرت امام موسی بن جعفر علیه‌السلام، حضرت امام رضا علیه‌السلام و حضرت معصومه علیهاالسلام بوده اند. این دو نور نیّر فرزندان گرامی بانوی مکرمه‌ی اسلام حضرت نجمه خاتون علیهاالسلام هستند که با فاصله‌ی ۲۵ سال از این مادر متولد شدند . یعنی حضرت رضا علیه‌السلام در روز یازدهم ذیقعده سال ۱۴۸ هجری قمری و حضرت معصومه (علیهاالسلام) در روز اول ذیقعده سال ۱۷۳ هجری قمری در مدینه منوره بدنیا آمدند.

اما سلسله خلفاء عباسی که عداوت دیرینه‌ای با خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام داشتند در روز ۲۵ رجب سال ۱۸۳ هجری قمری امام موسی بن جعفر علیه‌السلام را در سیاهچال‌های بغداد به شهادت رساندند. بر این هم قانع نبودند تا اینکه مامون در سال ۲۰۰ هجری قمری در یک طرح مزورانه حضرت رضا علیه‌السلام را از مدینه به مرو فرا خواند تا از نزدیک رفت و آمدهای او و یارانش را تحت نظر داشته باشند و با سوء استفاده از استقبال و ظاهرسازی های منافقانه، مردم ارادتمند به این خاندان را تحت حکومت خود نگه دارد. اینجا ست که زینب دیگری از خاندان علوی پرچم افشاگری بر علیه ظالمین را برداشته و فاطمه ی معصومه علیهاالسلام در حالیکه ۲۷ سال از عمر شریفش نگذشته بود، به امید دیدار برادر با کاروانی از برادران و خواهران و برادرزادگان و محبین و بستگان بیت شریفشان به سوی مرو حرکت نمود. طبعاً در هر منزل و کوی و برزنی دسیسه‌ها و نیرنگ عباسیان را مطرح و بیزاری خود و خاندانش را از آنان اعلان می فرمودند.

خبرها به مأمون عباسی می رسید، او هم طبق سیاست های خاص خود و سوء استفاده از جهالت متعصبین و مخالفین اهل بیت از ادامه‌ی حرکت کاروان جلوگیری

کرد تا جائیکه دشمنان را ترغیب به هر نوع تجاوزی نسبت به ایشان می نمود.

همینکه کاروان به شهر ساوه رسیدند عده‌ای از همین اوباش به کاروان حمله بردند و با غارت اموال و قتل و کشتار مردان و زنان و کودکان پرداختند . حتی بقول بعضی از مورخین آنان با نیرنگ خاصی حضرت معصومه علیهاالسلام را نیز مسموم نمودند تا جائیکه ادامه‌ی سفر برای حضرت ممکن نبود.

او که از جدّ بزرگوارش شنیده بود که شهر قم مقدس آشیانه‌ی اهل‌بیت است قصد آمدن به قم را نمود و در تاریخ ۲۳ ربیع الاول سال ۲۰۱ هجری قمری با استقبال و شکوه فراوان به این شهر وارد شدند.

سکونت این بانو درشهر قم و منزل موسی بن خزرج ۱۷ روز بیشتر نشد ، که سرانجام در روز دهم ربیع الثانی سال ۲۰۱ هجری قمری، پس از سپری کردن دوران مریضی مرموز همراه با غم فراق برادر به شهادت رسید.

از آن طرف موسی بن خزرج ضمن دعوت از مردم قم برای تشییع جنازه ی هر چه باشکوه‌تر دختر موسی بن جعفر علیه‌السلام ، جنازه این بانوی بزرگ شیعه را در باغ مخصوص خود که معروف به باغ بابلان بود به خاک سپرد . تا افتخار اوّلین خادم و متولی این حرم مطهر بوده و به پاسداری از این مضجع منوّر که به صورت یک سایبان حصیری و ساده بود پرداخت.

به گفته‌ی حسن بن محمد بن حسن قمی مولف کتاب تاریخ قم/۲۱۳ -با ورود سادات جلیل القدراز خاندان پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم به شهر قم و پس از ۵۴ سال بعد از دفن حضرت معصومه ، زینب دختر امام جواد علیه‌السلام که از مدینه به قم آمده بود اوّلین بقعه و گنبد مخروطی را به جای سایبان حصیری با استفاده از آجر و مصالح آن روز به سال ۲۵۶ هجری قمری(۲۴۸ شمسی) بر فراز قبر مطهر عمه‌ی بزرگوارش بر پا نمود . سپس بقعه‌ای مخصوص برای خود نیز بنا کرد و بقعه‌ی سوم نیز پس از چند سال برای سائر سادات فاطمی ساخته شد ، تا جائیکه بر حسب نقل های

مختلف تا ۱۱ نفر ازبانوان و امامزادگان و بستگان معظم ایشان در جوار حضرت معصومه علیهاالسلام دفن شده اند، که هر چند نفر قبه و مقبره ی خاصی داشتند. به مجموع این مقابر مقبره فاطمیه گفته می شد.

بیش از دو قرن گذشت و سال‌های سال مقابر این حضرات به همین صورت مورد زیارت زائرین قرار می‌گرفت ، ورفته رفته اموات بیشری در این قبرستان دفن شدند، همین مسئله موجب شد تا این مکان مقدس حالت مرکزیت را در شهر قم بگیرد، و کم کم منازل و امکانات زیارتی و دکاکین به اطراف حرم منتقل شد. و این محل از حالت حاشیه ی شهر و باغستان تغییر کاربری داده و تبدیل به قبرستان اصلی در مرکز شهر شود. و برای همین اهالی برای احداث خانه های جدید در نزدیکی روضه ی مقدسه می پرداختند..

حتی با سر کار آمدن حکومت های ایرانی مثل طاهریان و صفاریان و سامانیان و حتی آل بویه و غزنویان دراین شهر و حرم هیچ اقدام خاصی نشد. چون شهری دور از مرکز قدرت و مسائل حکومتی بوده و حکومت‌ها هم به آن توجهی نداشتند.

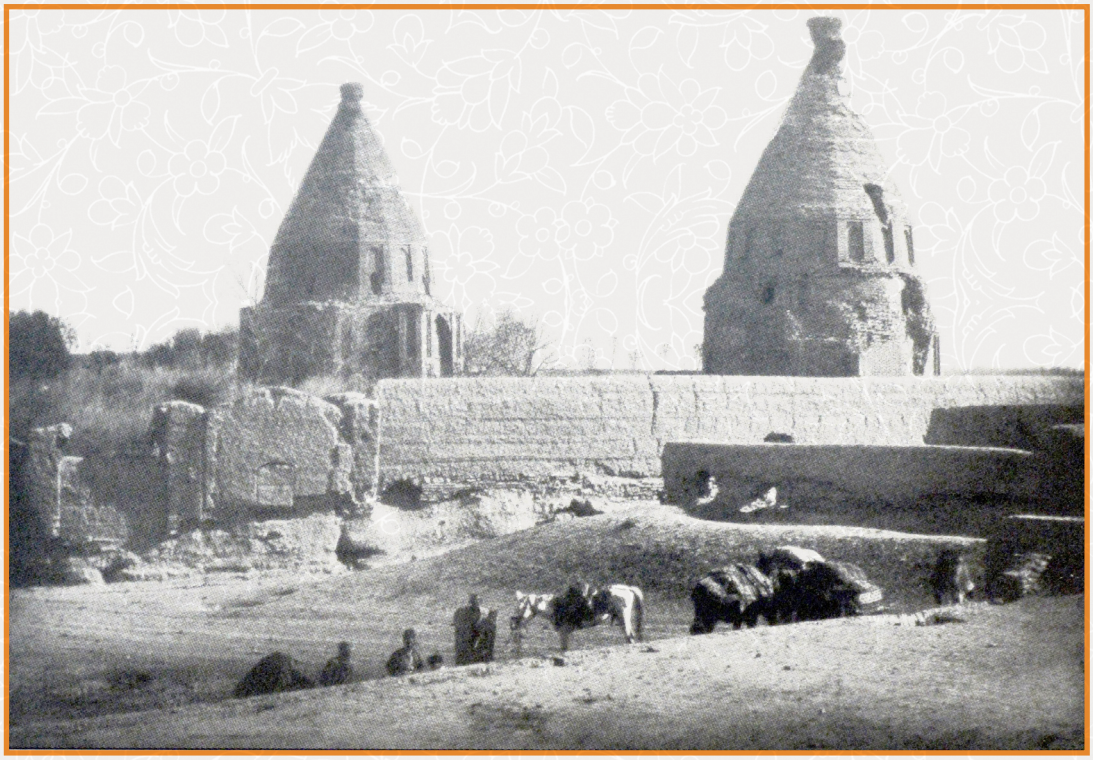

حرم در عهد سلجوقیان :

امّا در زمان حکومت سلجوقی‌ها طغرل کبیر(465 – 429ه.ق) امیری را بر منطقه‌ی ری و قم منصوب می‌کند به نام میرابوالفضل عراقی[1] که اصالتا قمی بوده و منزل او هم در محلّه

۱.النقض ص۱۹٤ و ۲۱۹ – تربت پاکان، ج۲، ص۱۱۰ – گنجینه آثار قم، ج۲، ص۲۲۷.

میدان میر قم که امروزه به بیت النور درخیابان عمار یاسر معروف است، بوده است .

ایشان با این که در حکومت سلجوقیان که از اهل سنت بودند کار می‌کرده به گونه ای عمل کرد تا به منصب وزارت رسید. و (بنا به گفته ی گنجینه آثار قم 1/409) چون محب اهل بیت (علیهم السلام) و قمی الاصل بود در یک سفر زیارتی به نجف اشرف به محضر شیخ الطائفه محمد بن الحسن الطوسی«ره» که مرجع بزرگ تقلید و بنیانگذار حوزه ی علمیه نجف اشرف بوده می‌رسد. مرحوم شیخ از ایشان وضعیت قم و زیارتگاه‌های قم را می‌پرسند که ایشان هم گزارشی کاملی می دهد ضمناً می گوید: وضع حرم‌ها به گونه‌ای است که جمعیت قم زیاد شده و زائران حرم وقتی به زیارت می‌روند مکان و فضای زیارتی محدود است وخصوصا مردم با سختی از پله‌ها بالا و پایین می‌روند. گفت که ساختمان حرم قدیمی شده و در گودال قرار گرفته (و علت گودال شدن هم این بوده که از وقتی باغ بابلان به قبرستان تبدیل شد، خاک زائد قبور در همان قبرستان می‌ماند و کم کم زیاد و زیادتر شد تا سطح زمین بالا آمد. در نتیجه قبر حضرات فاطمه معصومه (س) و سادات فاطمی دیگر در گودی قرار گرفت ، بنابراین زائرین باید از سرازیری و پله ها بالا و پایین می رفتند.)

خلاصه مرحوم شیخ طوسی (ره) دستور می‌دهند که اولا یک مسجد جامع برای عموم مردم در شهر قم بسازد ثانیا سه بقعه مبارکه را در جای خودشان خراب کند و یک بنا با یک گنبد بزرگ بر فراز هر سه بقعه بسازد ، طوری که مدفونین هر سه مضجع مطهر را در بر گیرد،

مرحوم میر ابوالفضل عراقی به سال 457 ه ق در امتثال امرشیخ الطائفه پایه‌های قطور و بزرگی را بنا نموده و فضائی را به صورت هشت ضلعی با طول و عرض 11متر و ارتفاع 14 متر ساخت و یک گنبد بزرگ با پوشش (سقف اول) عرقچینی وقبه ای کلاه خودی با عنق و(ساقی) بلند، آراسته به نقوش رنگ آمیزی و تزئینات مرکب از آجر و کاشی "بر فراز آن سه قبه ایجاد می کند . این است که گفته می شود: اولین گنبد بزرگ را بر فراز قبر مطهر حضرت معصومه(س) بدون ایوان و بیوتات دیگر میرابوالفضل عراقی بنا کرده است.

همینکه به حد دو متری رسید سقفی تخت بر روی این سه مقبره میزنند تا معلوم شود

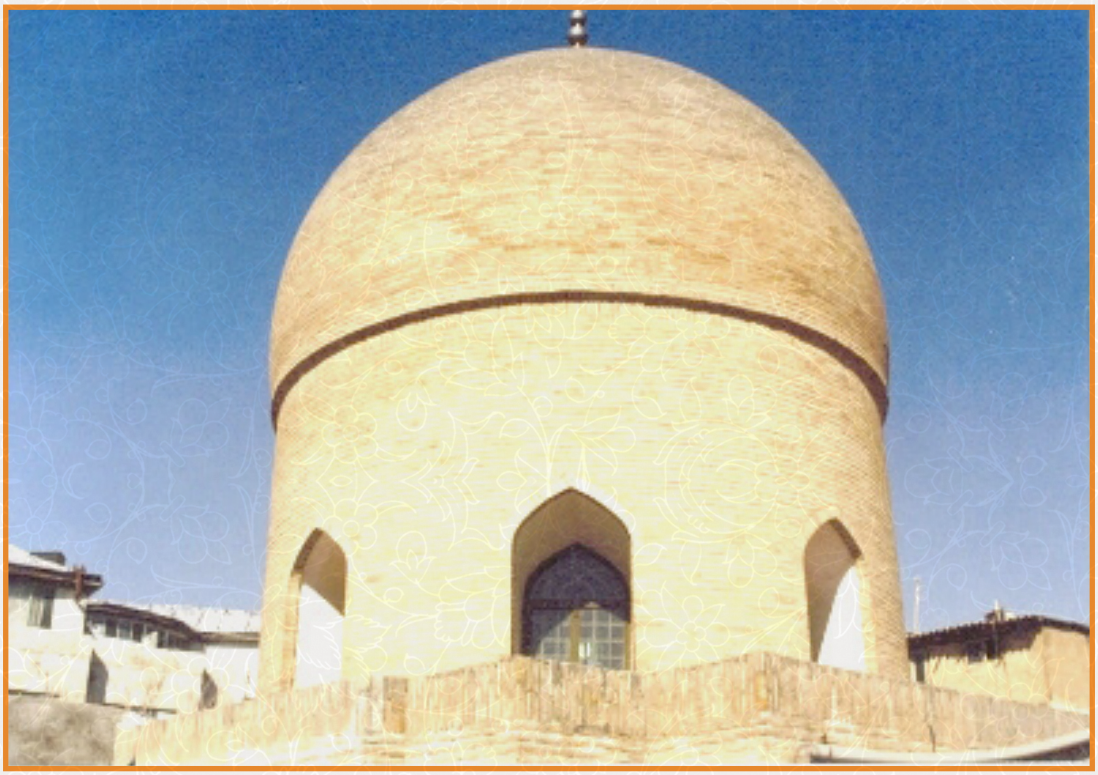

که اینجا یک مقبره ی بزرگی است که مدفونین متعددی دارد . در نتیجه چنانچه از قدیم هم معروف بوده قبر حضرت معصومه (سلام الله علیها) و سائر مدفونین در یک سردابه واقع شده است. در حال حاضر هم اگر هر یک از شما کف حیاط مدرسه‌ی فیضیه را با حرم مقایسه کنید این معنی را متوجه می‌شوید که ظاهراً سطح اصلی حرم همان سطح مدرسهٔ فیضیه بوده و این هفت پله‌ای که ازایوان جنوبی مدرسه (طرف قبله) بالا می‌آیید بهترین دلیل است که حرم را بالا آورده‌اند.

نتیجه اینکه در این سردابه علاوه بر حضرت فاطمه معصومه(سلام الله علیها) 9،نه امامزاده‌ی دیگر که وابسته به خاندان عصمت علیهم‌السلام هستند وجود دارد. سه تای از آنها دختران بلافصل امام جواد (علیه‌السلام و سه تای دیگر دختران موسی مبرقع (علیه‌السلام که نوه‌های امام جواد(علیه‌السلام) بوده‌اند و سه تا هم از بانوان وابسته به خاندان موسی مبرقع هستند. گنجینه آثار قم ۴۰۹/۱ بعد از آن باز هم به سفارش مرحوم شیخ طوسی(ره) فقط یک مرقد بر سطح حرم- یعنی روی آن سقف سردابه - قرار دادند که در محاذات قبر اصلی حضرت معصومه (س) بوده است.[۲]

۲. مرقد: همان صندوقچه‌ای است که از قدیم به روی قبور امامزاده‌ها قرار می‌دادند.

حدود دویست سال بعد یکی دیگر از همین حاکمان قم ازطرف سلطان سنجر سلجوقی به نام صدر الدین امیر مظفر احمد بن اسماعیل کاشانی که ارادت خاصی به حضرات معصومین (علیهم‌السلام) داشته در سال ۶۰۵ هجری قمری دستور داد تا مرحوم محمد بن ابی طاهر بن ابی الحسن قمی که استاد کاشیکار آن زمان بود.[۳] مرقد مطهر حضرت معصومه (س) را از کاشی‌های زیبا وزرفام با لعاب چینی و کتیبه‌های قرآنی با لاجورد و آب طلا ،در قطعات مربع مستطیل و ۸ضلعی مدرج و غیر مدرج و مربع صلیبی شبیه آنچه که در حرم علی بن موسی الرضا علیه السلام ساخته بود برای این حرم نیز بسازد و نصب نماید.

۳. او کاشی‌های حرم امام رضا (علیه السلام) را انجام داده و استادکار بسیار قوی بوده و البته قمی الاصل بوده است.

حرم در عهد صفویه:

پس از سلجوقیان حدود چهار قرن حکومت های متعددی از سلاطین آمدند و رفتند ، متأسفانه اکثریت قریب به اتفاق آنها نسبت به حرم مطهر حضرت معصومه(س) بی‌توجه بوده اند وهیچ اثری از خودشان باقی نگذاشته‌اند. اما از سال ۹۰۷ هجری قمری (برابر با ۸۸۰ هجری شمسی) که دولت صفویان حاکم شد. یک باره خدمات بسیار مهّم و قابل توجهی در قم وحرم مطهر دیده می‌شود.

یکی از نقاط عطف در توسعه و بازسازی حرم مطهر حضرت معصومه(س) در دورهٔ پادشاهی شاه اسماعیل صفوی بوده که ایشان خدمات بزرگی را نسبت به مذهب تشیع و مرقدهای مطهر ائمه (علیهم السلام) داشته است. مثلا خودش مستقیماً کار بازسازی کاظمین را نظارت می کرد.

سید حسین مدرسی طباطبایی در کتاب تربت پاکان ۱/۲۲ آورده است که : در دهۀ سوم این قرن (تاجلی بیگم) شاه بیگم همسر شاه اسماعیل صفوی قبه ی حرم را برداشت و تجدید نمود و همچنین ایوان شمالی(طرف فیضیه) را بنیان نهاد و املاکی بسیاری بر آن وقف کرد که وقفنامه های آن موجود است .

البتـه ایـن شـاه بانـوی خیّـر ایرانـی یـک ویژگـی خاصـی در کارهایـش داشـته و آن اینکـه هیـچ نـام و نشـانی از خـود بـر در و دیـوار حـرم باقـی نگذاشـته بلکـه بـه احتـرام همسـرش شـاه اسـماعیل صفـوی همـهٔ کارهـا را بـه نـام او ثبـت کـرده اسـت. آن قـدر کـه بعضـی[4] شـاه بیگـم را بـه نـام دختـر شـاه اسـماعیل مطـرح کرده‌انـد بعضـی او را دختـر عمـاد بیـک حتـی بعضـی اورا دختـر امیـر تیمـور گورکانـی دانسـته انـد کـه بـه نظـر مولـف محتـرم تربـت پـاکان 1/132 هیچکـدام ازایـن حـرف هـا دقیـق نیسـت.[5]

البتـه چـه بسـا بـه دلیـل اختلافـی بـوده باشـد کـه بیـن او و پسـرش شـاه طهماسـب پیـدا شـد فلـذا نـام او را از آثـارش محـو کـرده باشـند ! کـه علاقـه منـدان ایـن داسـتان بـه کتـب تاریـخ مراجعـه کننـد .

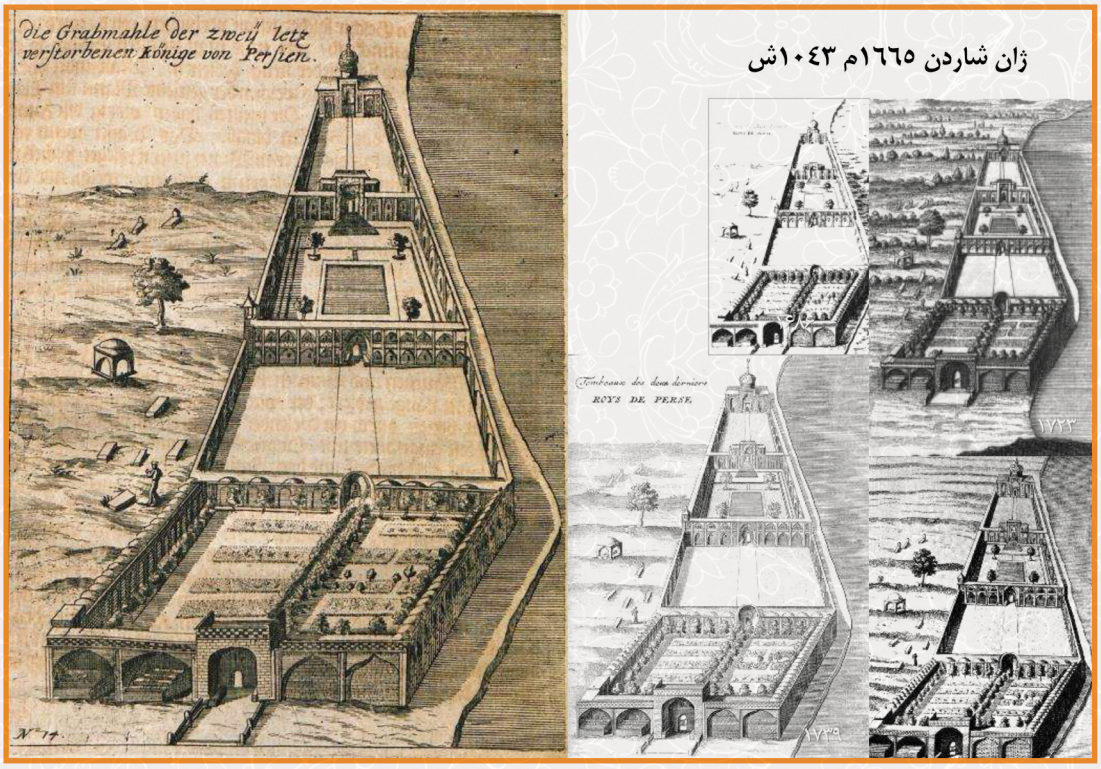

ژان شاردن ۱۶۶۵م ۱۰۴۳ش

۴. مثل مولف گنجینه آثار قم.
۵. تربت پاکان، ج ۱، ص ۱۳۱.

گنبد مطهر :

در هر حال اولین کاری که این بانوی محترمه ی دربار صفوی انجام داد این بود که گنبد و پایه‌های حرم را از اساس تخریب کرد و از نو گنبد معظمی را به شکل کلاهخود(شلجمی) سطح بیرونی آن را با طراحی بسیار زیبا و کاشی کاری‌های ارزشمند بنا کرد. سطح درونی آن گنبد را نیز از طلا و لاجورد به سبک عربی با نقش و نگارزیبایی رنگ آمیزی نمود ند.

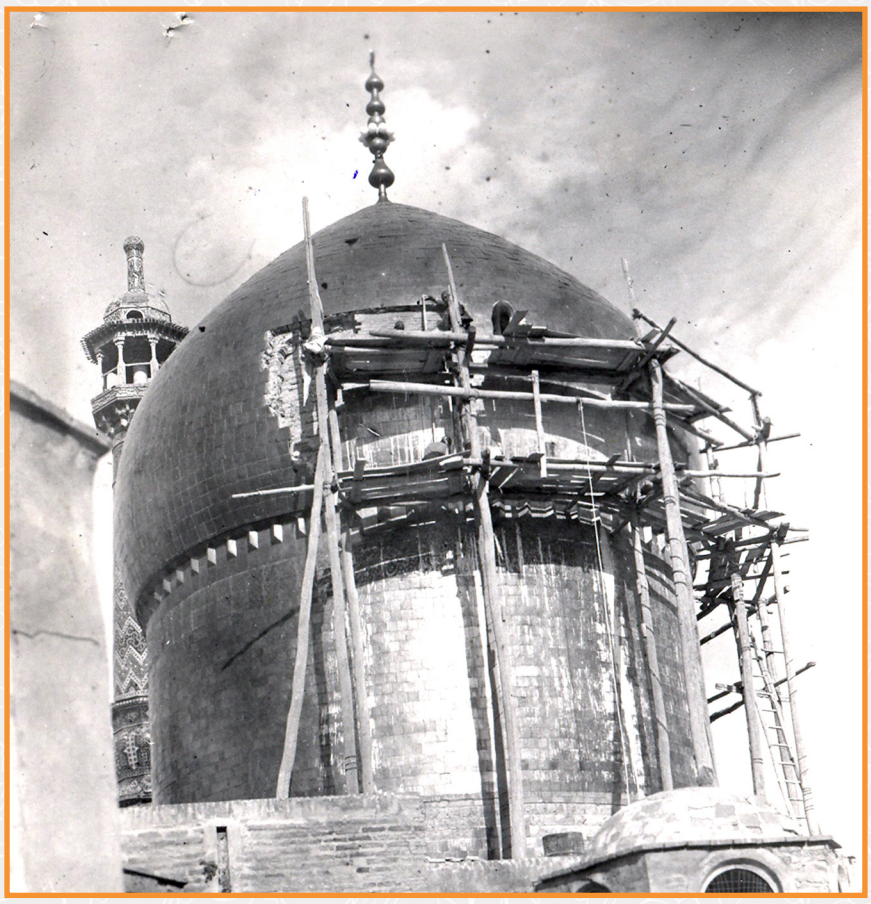

روضه منوره :

طرح هندسی ساختمان روضهٔ منوره را به همان شکل سابق که به صورت هشت ضلعی منتظم بود قرار داد و در 4ضلع آن 4در از چوب گردو که با رنگ زرد آنها را براق ساخته بودند گذاشتند .

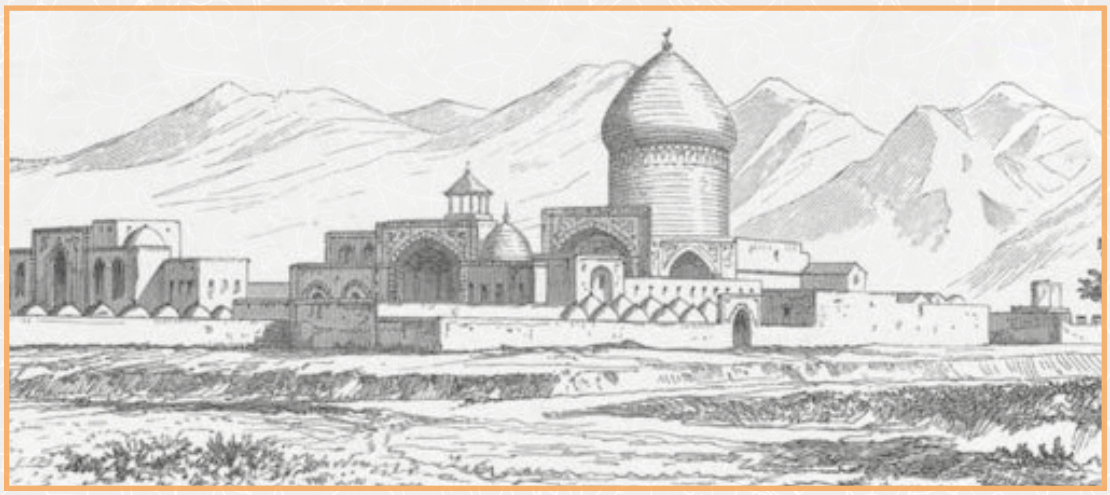

ایوان و دو گلدسته :

ظاهرا در ساختمان قبلی(عراقی) ایوانی نبوده و گنبد آن هم کوچک‌تر بوده است ولی این شاه بانوی مکرمه تا سال 939 ه ق گنبدی بزرگتر و ایوانی رفیع را بر در ورودی حرم ساخت که تقریبا همین ایوان طلای کنونی است.

و بنا بر نقل گنجینه ی آثارقم 1/416 دو گلدسته ی کوتاه هم کنار ایوان قرار داد، تا بر جلال و شکوه ایوان و حرم بیافزایند.

صحن عتیق :

در محوطه‌ی جلوی ایوان و حرم نیز صحنی ایجاد نمود که همین صحن عتیق است و چند مقبره هم در آن ساخت و دیوارهای اطراف آن را کاشی کرد

« در بعضی از کتب تاریخ اشتباها از این صحن به نام صحن صفوی نام برده‌اند، چون صحن صفوی در طرف قبله ی حرم در سال های بعد ساخته شد »

سردر عظیمی را هم برای ورود به این صحن بنا کرد تا ورود به این صحن فقط از طرف شمال که الان مدرسه فیضیه است باشد. از آن زمان اگر کسی می‌خواست مشرف به حرم شود می‌بایست از این ایوان و این سردر به صحن و سرا ی حضرت معصومه علیهاالسلام وارد می‌شد.

در طرف شرق حرم که امروزه صحن بزرگ می‌باشد قبرستان عمومی شهر قم بود که با ساخت این صحن، حرم مطهرفاطمی شکل جدید و با شکوهی به خود گرفت.

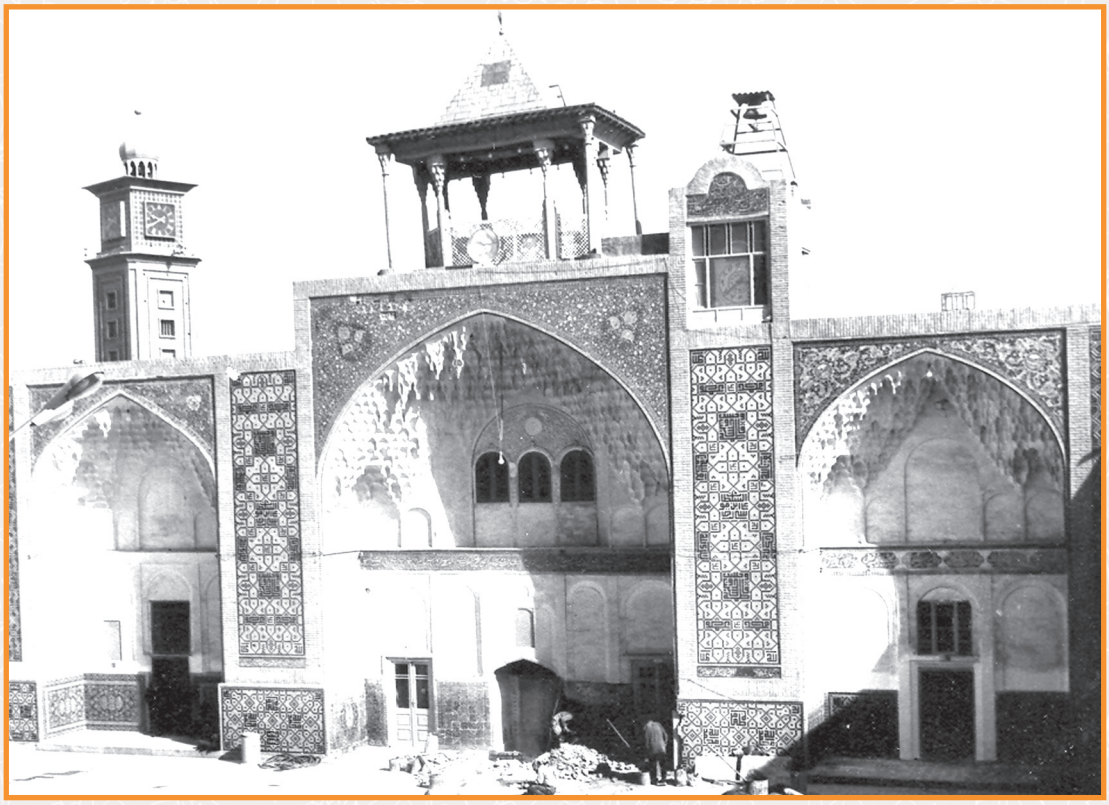

شاه طهماسب دومین پادشاه صفوی ، کارهای نیمه تمام مادر ش را در حرم مطهر حضرت معصومه سلام الله علیها به اتمام رساند، واز موقوفاتی که مادر مرحومه‌اش برای احیاء حرم بر جای گذاشته بود به اضافهٔ اموالی که خودش اختصاص داد کارهای خدماتی را ادامه داد.

از جمله خدمات او این بود که در سال 950 ه.ق به اعتماد الدوله[6] (قاضی جهان حسینی) وزیر و صدر اعظم که همزمان حاکم قم نیز بوده دستور می‌دهد تا برگرد مرقد مطهرحضرت معصومه علیهاالسلام ضریحی به صورت دیوارهای مرتفع از آجر که از داخل و خارج با کاشی تزیین شده باشد بسازند. ضمن این که پنجره‌هایی قرار دهند تا مردم بتوانند هم مرقد را ببینند و هم نذورات خود را به داخل آن بیاندازند.

---

٦. اعتماد الدوله قاضی جهان حسینی سیفی قزوینی که ۱۵ سال وزیر شاه طهماسب بود. – تربت پاکان، ج ۱، ص۲۳ و ۵۲.

بعد از چند سال دستور ساخت یک ضریح فولادی را با گوی و ماسوره می‌دهد تا بر روی همآن ضریح کاشی قرار دهند. مجدداً در سال‌های بعد هم آن ضریح فولادی را نقره پوش نمودند. از آن سال به بعد آن چه مشاهده می‌شود همین ضریح نقره‌ای است که در پشت شبکه های آن ضریحی با دیواره‌ی کاشی قابل مشاهده است. به همین جهت است که بر کتیبهٔ ضریح مطهر در قسمت بالاسر نوشته: «بانی اولین ضریح شاه طهماسب».

اجمالاً در دوره ی حکومتی صفویان همزمان با کارهای عمرانی در کلیه زیارتگاه‌ها نسبت به قم و حرم مطهر حضرت معصومه(س) نیز توجه خاصی شد . تا جائی که مقابر چهارنفر از پادشاهان و بزرگانی از صفویه در این حرم مطهر قرار گرفت

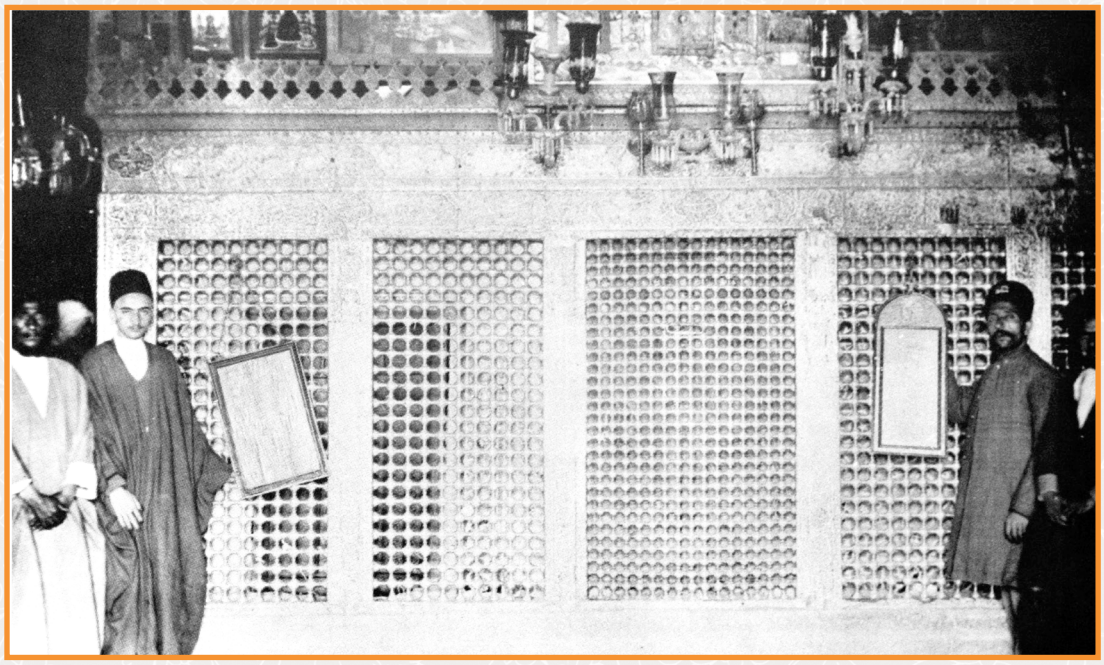

صحن زنانه

وقتی که شاه‌صفی و شاه عباس دوم و شاه سلیمان و شاه سلطان حسین در این مقابر دفن شدند یک صحن دیگری در جنوب حرم ساخته شد که معروف بود به صحن صفویه که این صحن حدودش همین رواق و مسجد طباطبایی امروز است یعنی درهای این مقبره‌ها به طرف این صحن باز می‌شده است فقط دو پنجره از مقبره شاه صفی و شاه عباس به طرف ضریح مطهر وجود داشت که بعدها این پنجره‌ها برداشته شد و این مقابر به عنوان رواق جزء فضای زیارتی حرم قرار گرفت. صحن صفوی هم کم‌کم به صحن زنانه معروف شد چون بیشتر خانم‌ها برای رعایت مسائل شرعی در این صحن اجتماع می‌نمودند و در کتاب‌های تاریخی آمده که این صحن مخصوص زنان بوده است؛ یعنی صحنی که اگر خانم‌ها می‌خواستند وارد رواق و زیارت ضریح مطهر بشوند باید از این مقبره‌ها می‌گذشتند. در سال‌های بعد این صحن زنانه تبدیل به رواق طباطبائی شد.

حرم در عهد قاجاریه :

بعد از سقوط سلطنت صفویه توسط محمود افغان و شکست افغان ها توسط نادر شاه افشار و بعد هم با روی کار آمدن زندیه بعد از ایشان نوبت به سلسله قاجاریه می‌رسد. آقا محمدخان قاجار سرسلسله‌ی این دودمان بعد از کشتن کریمخان زند بود که حاکم شد و برای رسیدن به پادشاهی ایران جنایات زیادی کرد. گر چه پنج سال هم بیشتر حکومت نکرد.!! بعد از او نوبت سلطنت به پسر برادرش فتحعلی شاه قاجار[۷] رسید که مجدداً یک دوره‌ی طلایی و بسیار درخشانی در عمران و توسعه‌ی حرم مطهر حضرت معصومه (علیهاالسلام) پیدا شد. فتحعلی شاه وقتی وضع حکومت عموی خود، آقامحمدخان را می‌دید هیچ امیدی نداشت که بعد از او مردم اجازه‌ی روی کار آمدنش را بدهند. لذا برای این که به سلطنت برسد نذر می‌کند که اگر من به حکومت رسیدم شهر قم را که در زمان آقا محمدخان تخریب و غارت شده بود بازسازی می‌کنم و از مردم قم

۷. نام اصلی وی باباخان جهانبانی فرزند حسینقلی خان قاجار قوانلو بوده است.

مالیات نمی‌گیرم. ضمناً یکصد هزار تومان خرج حرم حضرت معصومه (علیهاالسلام) می‌کنم و...

اتفاقا به حکومت رسید و ۳۶ سال هم حکومتش طول کشید (از ۱۲۱٤ قمری تا ۱۲۵۰ قمری) او که یک حکومت آرامی داشت.

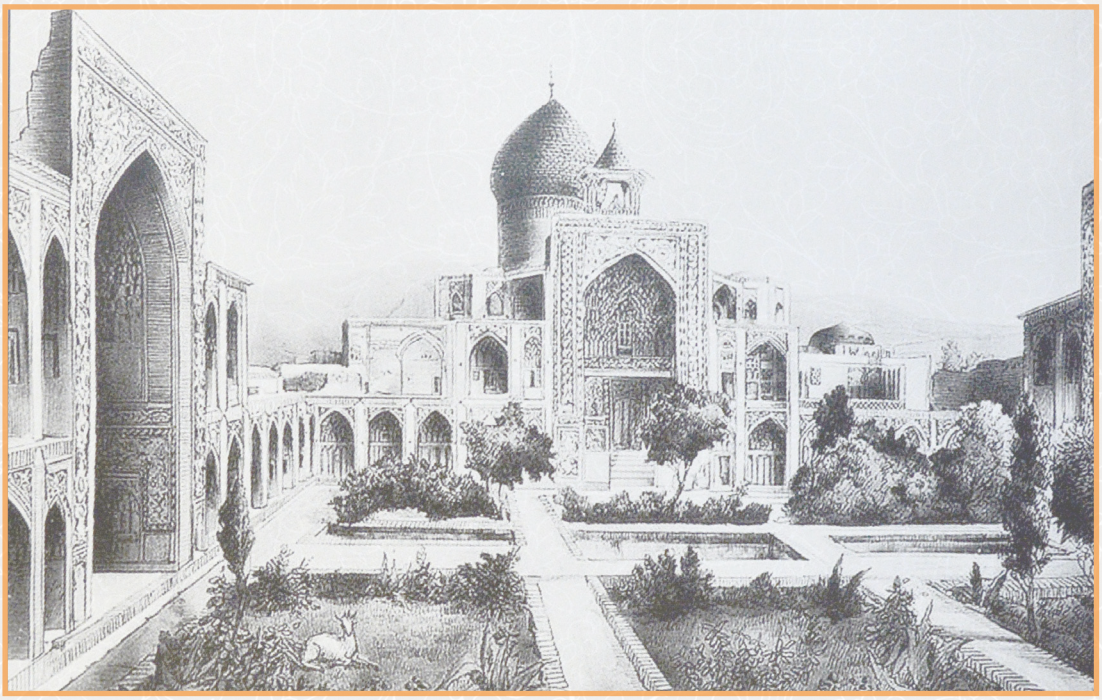

در زمان فتحعلیشاه :

کار تعمیر و بازسازی حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه (علیهاالسلام) را شروع می‌کند ابتدا گنبد کاشی را در سال ۱۲۱۸ هجری قمری با خشت‌های زرین طلاپوش می‌کند. و سپس ضریح فولادی را مجدداً نقره‌پوش می‌کند. پول نذری او به قدری زیاد بوده که خدمات زیادتری را در پی داشته لذا در مرحله‌ی بعد ایوان فیضیه را که قبلا توسط شاه طهماسب ساخته شده بود تجدید بنا می‌کند و حتی مدرسه‌ی فیضیه را تجدید بناء نمود که پس از تغییر و تعمیرات، تحویل میرزای قمی می‌دهد. حجره‌ها را به صورت اساسی درست کرده و مدرسه‌ی دارالشفاء را ضمیمه نمود و پزشکانی را مامور می‌کند که به زائرین خدمت کنند. نام گذاری مدرسه دارالشفا هم به همین دلیل بود که اطبایی در آن جا بودند که رایگان طبابت می کردند. /ص۱۳۹ انجم فروزان

از جمله خدمات دیگر او ساخت نقاره خانه در بالای ایوان فیضیه است که از داخل صحن عتیق در بالای ایوان شمالی این صحن قابل مشاهده است. (احتمال است که اینجا در اصل محل اذان بوده باشد). در سال‌های بعد دستور داد روپوش آن را هم طلا کنند (که البته این کار بعد از خودش انجام شد.)

فتحعلی شاه همچنین خدمات زیادی را در شهر قم داشته که همه آنها به دلیل احترامی بود که به میرزای قمی می‌گذاشت. از جمله این خدمات ساخت مسجد جامع قم و ساخت تکیه و منزل برای خود میرزا، ساخت حمام و کاروانسرا برای رفاه زائرین بوده است. ضمناً موقوفات زیادی را برای حرم حضرت معصومه (علیهاالسلام) قرار داد از جمله « که بزرگترین موقوفه حرم نیز است موقوفه تبرئه در بخش فراهان اراک است.

یکی دیگر از کارهایی که فتحعلی شاه در حرم مطهر داشته این بود که یک مقبره‌ی خاصی در صحن عتیق برای خودش ساخت. همان گونه که سلاطین صفوی قبل از او چنین می‌کردند. فتحعلی شاه ابتداء مقبره دست راست ایوان فیضیه «مقبره شماره ۵» را تجهیز کرد تا در این نقطه دفن شود ولی بعداً منصرف شد. دستور داد مقبره‌ی طرف دست چپ ایوان را برایش ساختند[۸] علتش این بود که می‌خواست مقبره‌ی شاه وصل به آشپزخانه و مهمانسرای حرم و همچنین به مجموعه‌ی خانه های شاهی

۸. مقبره شماره ۹.

که خود فتحعلی شاه دستور داده بود برای تشریفات شاه و بزرگان و درباریان بسازند متصل باشد. (در سالهای بعد این خانه‌ها تبدیل به مدرسه‌ی باقریه شد، و به مرور زمان چون چند سالی مخروبه و غیر قابل استفاده بود همزمان با ساخت مسجد اعظم محل آن مدرسه و خانه‌های شاهی در حیاط مسجد قرار گرفت.[۹])

۹. انجم فروزان فیض.

این دو مقبره راست و چپ صحن عتیق پنجره‌هایی به طرف فیضیه داشتند امّا ورود و خروج آنها از طرف حرم مطهر بود.

یکی از کارهای جالبی که فتحعلیشاه انجام داده این است که وقتی فخر الدوله[۱۰] برای زیارت عتبات عراق می‌رفته به او سفارش می کند که در برگشت از آن سفر زیارتی پنجاه من خاک خالص کربلا را بیاورد او هم امتثال می‌کند. شاه دستور می‌دهد قبرش را به گونه‌ای بسازند که وقتی از دنیا رفت جنازهٔ او در میان خاک‌های کربلا دفن شود لذا در مقبره‌ی او این خصوصیت وجود دارد.[۱۱]

فتحعلی شاه بعد از سال‌ها پادشاهی و خدمت به حرم حضرت معصومه (علیهاالسلام) در آخرین سالی که برای زیارت و رسیدگی به مسائل شهر قم می‌آید در ۱۸ جمادی الاول

۱۰. یکی از درباریان قاجار.

۱۱. ناسخ التواریخ.

۱۲۵۰ قمری وارد قم شد پس از زیارت و اجراءمقاصد خود به مقصد اصفهان حرکت می‌کند یک ماه بعد پس از این که به اصفهان می رسد در ۱۹ جمادی الثانی همان سال از دنیا می‌رود جنازه‌ی او را به مقصد قم حرکت می‌دهند و در ٤ ماه رجب همان سال به قم می‌رسد و در این مقبره دفن می‌شود.

ادامه‌ی خدمات و کارهای او توسط فرزندش کیکاوس میرزا در حرم مطهر حضرت معصومه (علیهاالسلام) انجام می‌شود. ایشان به وصیت پدر حرم را با سنگ مرمر مفروش می‌کند و سقف داخلی روضه‌ی منوره یعنی بالای ضریح را آینه کاری می‌کند. در همان دوره سر گلدسته‌های صحن عتیق توسط شهاب الملک (محمدحسین خان شاهسون) طلا می‌شود، ضمناً ایشان مسافرخانه‌ای را هم در جنب حرم درب شماره ۱ در میدان آستانه ساخت و وقف حرم نمود.[۱۲]

۱۲. گنجینه آثار قم، ج، ص.

در زمان ناصرالدین شاه

بعد از حکومت محمدشاه نوبت به سلطنت پسرش ناصرالدین شاه قاجار می‌رسد کارهائی که در آن زمان صورت گرفته یکی تعمیر مجدد ضریح مطهر بوده و کار مهمتر ساختن صحن جدید یا صحن بزرگ بوده است.

داستان ساخت این صحن چنین است که امین السلطان از وزرای ناصرالدین شاه که اسم اصلی او ابراهیم خان اتابک بوده تصمیم می‌گیرد در قسمت شرق حرم که تنها قبرستان شهر در اطراف حرم بوده صحنی بسازد. ساختن این صحن هم در آن زمان با وجود قبرهای مؤمنین یکی از کارهای بسیار سخت بوده است. خصوصاً که شخصیت روحانی عظیم القدری به نام سید جواد پیشوایی هم مانع بزرگی برای این کار بوده، وقتی کارگران برای کندن جای پی دیوارهای صحن مشغول به کار می‌شوند خبر به این عالم شهر می‌رسد و ایشان دستور تعطیلی کار را می‌دهد و امین السلطان هم کار را تعطیل کرد. ولی فکر دیگری کرد و آن این که در یک حیله و شگرد خاصی مرحوم

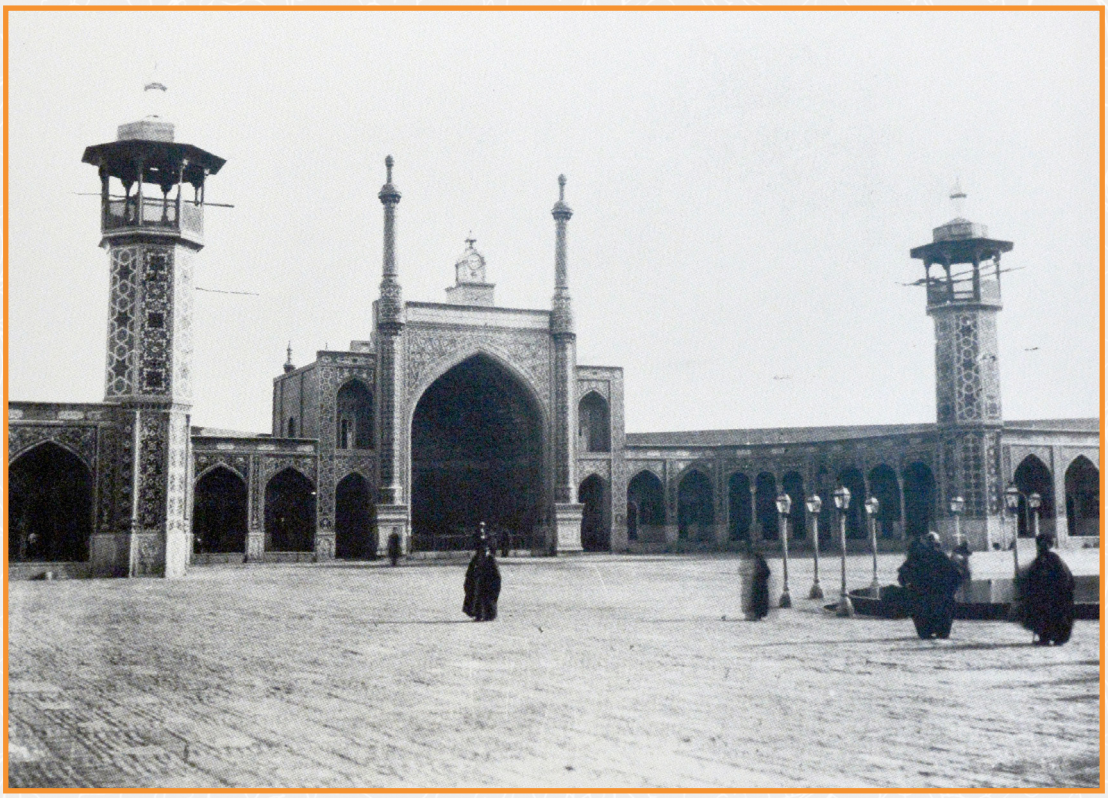

شیخ جواد پیشوایی را به حج بذلی فرستادند و در نبود ایشان پایه‌های صحن را بالا آوردند و تا آمدن مرحوم پیشوایی از مناسک حج، دیوارها کشیده شد و صحن ترکیب خاص خودش را گرفت. سپس مشغول ساخت مقابر شدند.!!!

همان سال امین السلطان به قصد خراسان می‌رفت که در بین راه مریض و مرحوم می‌شود که جنازهٔ او را به مشهد مقدس برده و دفن می‌کنند. در ادامه‌ی کار آن مرحوم پسرش میرزا علی اصغرخان اتابک همین که به مقام صدرات اعظم می‌رسد کار ناتمام پدر را تکمیل می‌کند و حتی ایوان آینه با گلدسته‌های بلندی را در این صحن می‌سازد. آن هم با عظمتی که پس از ده‌ها سال جزء شاهکارهای بزرگ اسلامی است. تمام این کارها توسط سید محمد حسین معمار قمی طراحی و ساخته می‌شود. این صحن در سال ۱۳۰۳ هجری قمری تکمیل شد. مقبرهٔ میرزا علی اصغر خان اتابک در سمت راست ایوان آینه که از محوطهٔ آن به عنوان کفشداری بانوان استفاده می‌شود، قرار دارد.

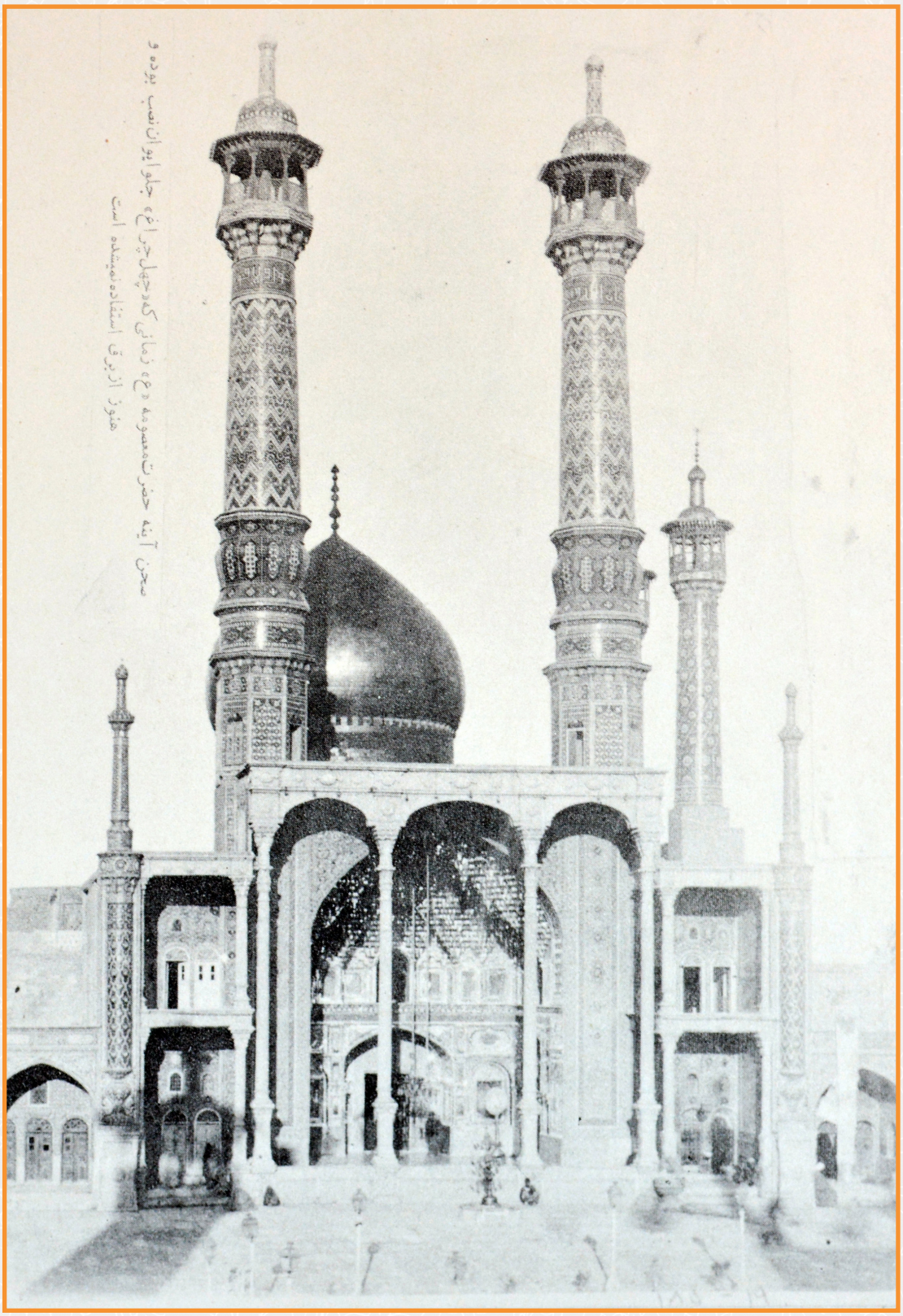

صحن آینه حضرت معصومه «ع» زمانی که چهل چراغ، جلو ایوان نصب بوده و هنوز از برق استفاده نمیشده است

حرم در عهد پهلوی ها :

در زمان مرحوم سید محمدباقر متولی باشی

ایشان که از علماء و بزرگان شهر قم بوده و ٥٤ سال متولی آستان مقدس حضرت فاطمه معصومه(س) بوده است. از جملهٔ خدماتی را که داشته این بود که درآمد املاک را به دست آورده و خرج کارهای روزمره حرم مطهر می نمود یعنی برای اولین بار صورت درآمدها و هزینه‌های آستان معلوم شد.. البته تاسیس مدرسه‌ی امام صادق علیه السلام (حکیم نظامی) و ایجاد ایستگاه راه آهن از جمله کارهایی بوده که در زمان او انجام شده است.

بعد از محمدباقر متولی باشی نوبت به پسران ایشان می‌رسد که ایشان هم سیاست پدر را ادامه دادند. مدت کوتاهی **سید حسین تولیت معروف به سالار التولیه** این

مسئولیت را داشت سپس **سید ابوالفضل تولیت معروف به مصباح التولیه** که ایشان هفت دوره نماینده‌ی مجلس شورای ملی از قم و در اصل یک رجل سیاسی- مذهبی بوده است. البته با شاه هم خوب نبوده و افکار ملی گرایی و طرفداری از مصدق را داشته و همین باعث شد که او را موقتاً عزل ولی مجدداً در سال ۱۳۲۰ منصوب شد در سال ۱۳٤٤ شمسی شاه مستقیما اولین تولیت دولتی را معرفی و منصوب کرد و سید ابوالفضل تولیت را خلع کرد.

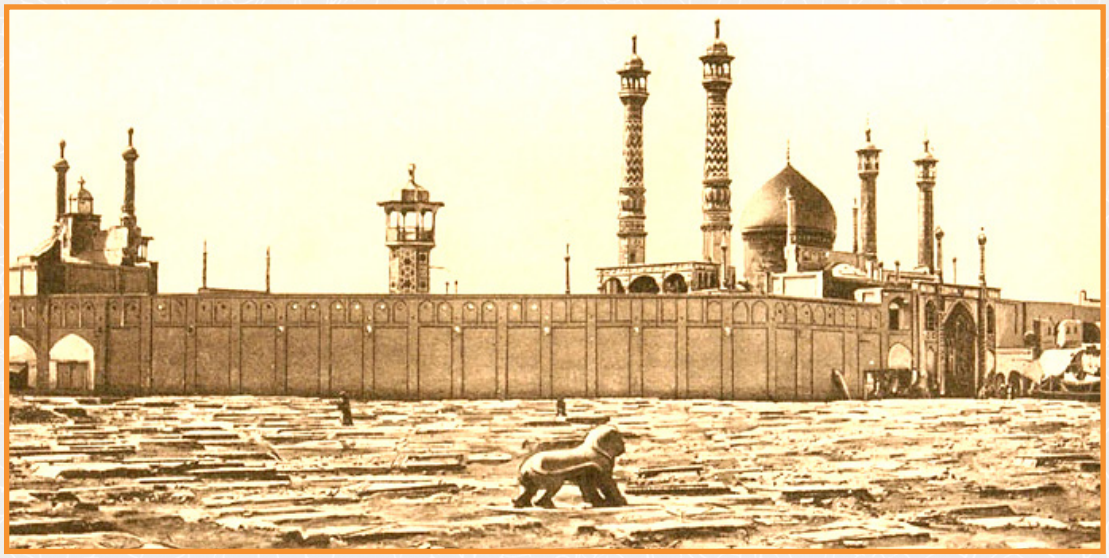

خدماتی که مرحوم سید ابوالفضل حسینی تولیت در حرم مطهر داشته عبارتند از :

۱. ساخت مسجد بالاسر که این مسجد از چند بخش ترکیب شده بود ۱. مقبره شخصی اخوان سلامت که محل درس و مدفن شیخ عبد الکریم حائری ره شد ۲. مضیف خانه ی حرم ۳ رواق دار السیاده که متصل به رواق بالاسر حرم بوده ٤. مقبره شاه سلطان حسین ۵ .بعضی دیگر از مقابر در طرف غری مسجد قرار داشته است. در این رابطه مرحوم آیت الله فیض قمی خیرین را جمع کرد و از میان آنها اخوان سلامت بودند که مخارج این کار را قبول کردند تا مسجد و رواق زیبائی را ساختند و چون همزمان مسجد اعظم توسط حضرت آیت الله العظمی بروجردی(ره) ساخته شده بود. مسئولین

نشسته مرحوم سید محمدباقر متولی باشی

ایستاده از راست مرحومان: ۱. سید حسین سالار التولیه، ۲. سید علی نقی ناظمی پسر ناظم التولیه،

۳. سید ابوالفضل تولیت «مصباح»

حرم مجبور بودند که یک تناسبی بین حرم و مسجد اعظم ایجاد کنند در نتیجه این سالن و شبستان را بدون ستون وسط بنا نمودند، که در آن زمان قابل توجه بوده است.

. ۲.سید ابوالفضل تولیت بنا داشته مقابر پادشاهان صفوی را تخریب و به مسجد بالاسر متصل کند اما عوامل حکومت پهلوی به بهانهٔ میراث فرهنگی مانع شدند حتی اجازه‌ی تعمیرات ظاهری هم به او ندادند، حتی مدتها دیوار خارجی این مقبره نماسازی نشد، تا در زمان مهران این کار تکمیل شد.

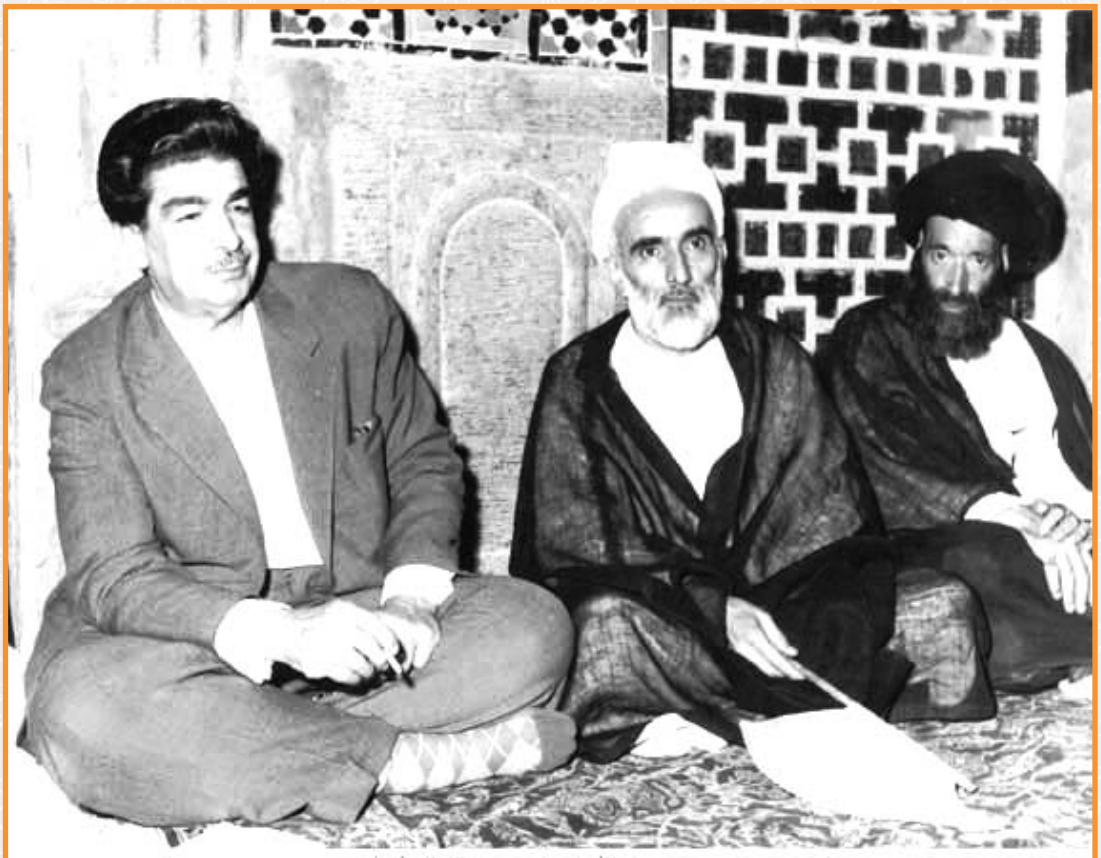

از چپ به راست : مرحوم ابوالفضل تولیت، حجه الاسلام فلسفی، مرحوم حجه الاسلام سید مصطفی خوانساری

۳.مرحوم سید ابوالفضل تولیت موزه‌ی آستانه را تأسیس و تجهیز کرد.

٤.ضریح مطهر را مجدداً تعمیر نمود و برای آن سقف زرین گذاشت.

۵..کتابخانهٔ آستان مقدس را با ارشاد مرحوم آیت الله العظمی نجفی مرعشی (ره) و با اهداء کتابهای شخصی خود تأسیس نمود.

٦.در زمان مرحوم سید ابوالفضل تولیت بوده که قسمتی از بناها و زمین‌های متعلق به آستانه که در محوطه‌ی مسجد اعظم قرار گرفته بود جهت ساخت این مسجد به مرحوم آیت الله العظمی بروجردی (ره) واگذار شد.

۷. ایشان موقوفات زیادی را برای آستانه وقف کردند که بخشی از آن ها از املاک

شخصی خودشان بوده است که متاسفانه در دوره‌های بعدی تبدیل وضعیت پیدا کرده و این موقوفات به صورت املاک شخصی به فروش رفته است

آن مرحوم در سال ۱۳۶۰ه.ش از دنیا رفت و با اینکه محل دفن او در حرم مطهر آماده بود اما به وصیت خودش در محل شهرک امام خمینی(ره) شهر مقدس قم که تعداد چند صد دستگاه ساختمان را برای مستضعفین اهداء نموده بود در کنار مسجدی که خود ایشان دستور ساخت آن را داده بود دفن گردید.

حرم در زمان تولیت محمد مهران

مرحوم مهران که سه سال مسئولیت آستانه را داشته تحول عظیمی را در آستانه ایجاد می کند البته ایشان یک معاون دانا و مقتدری به نام مرحوم حسین صعودی داشت که آستانه را از نابسامانی در مسائل مدیریتی و اداری سابق بیرون آورد و به امور مالی و املاک آن سر و سامان داد که این خود خدمت بزرگی بوده است.

نفر دوم از سمت راست: محمد مهران تولیت آستان

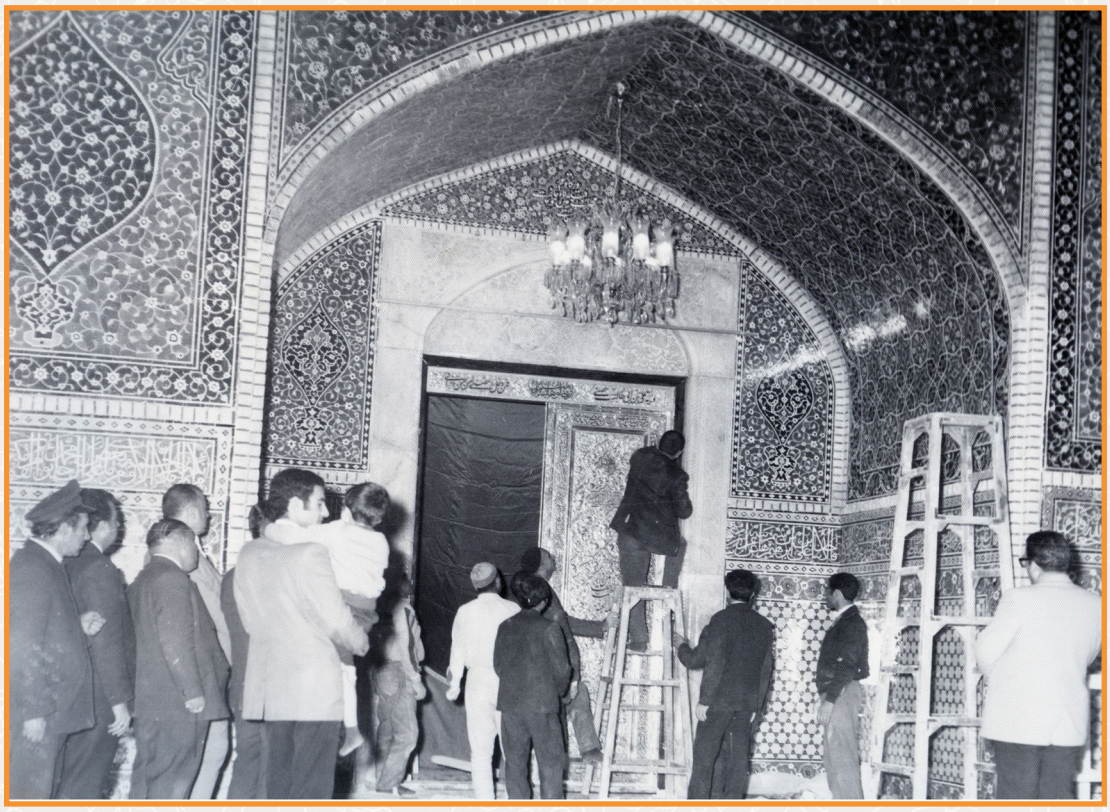

یکی دیگر از کارهایی که در زمان مهران انجام شد بناء ساختن مسجد طباطبایی در جای صحن زنانه بوده است. سابقاً قرینه‌ی صحن عتیق و ایوان طلا صحنی به نام صحن زنانه یا صحن صفوی در طرف جنوب حرم بوده که جناب حجت الاسلام حاج سید محمد طباطبایی پسر مرحوم آیت الله العظمی حاج آقا حسین طباطبایی قمی(ره) پیشقدم می‌شود و با کمک مرحوم حاج قاسم همدانی (ره) که از خیرین تهران بوده این صحن را به مسجد تبدیل می‌کنند و ضمناً در پشت دیوارهای بیرون حرم مغازه‌هایی را به اجارهٔ خود در آورده و درآمد آن‌ها را وقف مخارج این مسجد نمودند.

حرم مطهر در زمان تولیت عبدالوهاب اقبال

بعد از مرحوم محمد مهران نوبت به متولی شدن مرحوم عبدالوهاب اقبال می‌رسد که از سال ۱۳۴۷ شمسی تا ۱۳۵۶ شمسی در این سمت بوده‌اند یعنی تا یک سال مانده به پیروزی انقلاب اسلامی ایران که بعد از او فرد دیگری می‌آید به نام مرحوم جمال

الدین جمالی که منتهی به انقلاب می‌شود. در زمان مرحوم اقبال باز همان مرحوم حسین صعودی به عنوان معاون آستان مقدس کارها را که از زمان مهران شروع کرده بود ادامه می‌داد. از جمله: ۱.روبروی قبرستان شیخان و مسجد نو، گاراژی را که متعلق به آستانه بوده به سه طبقه ساختمان تبدیل می‌کند برای اینکه طبقه‌ی پایین حمام باشد، طبقه‌ی همکف پاساژ باشد و طبقه‌ی سوم به صورت هتل باشد. که الان هم به همین صورت به نام پاساژ حضرتی مورد بهره برداری می‌باشد.

۲.ساختمان دارالتولیه قدیم آستانه را که در جنب حرم مطهر بود خراب کرده و ساختمان‌های جدید اداری و کتابخانه و موزه را پی‌ریزی کرد.

۳.دیگر آن که باغ معصومیه را در بلوار امین برای تشریفات آستانه ساخت. که این باغ پس از انقلاب به مدرسه‌ی معصومیه تبدیل شد.

٤. از کارهای دیگر مرحوم اقبال سنگ فرش شدن دو صحن عتیق و جدید بود تا دیگر امواتی در این محوطه‌ها دفن نشود و خلاصه خدمات کلی و جزئی دیگری را در زمان مرحوم اقبال ملاحظه می‌کنیم.

نفر دوم از سمت راست: عبدالوهاب اقبال تولیت آستان؛ نفر سوم: حسین صعودی معاون تولیت

مجلس درس مرحوم آیت الله العظمی حجت در صحن بزرگ حرم

نماز جماعت مرحوم آیت الله العظمی حائری یزدی در صحن بزرگ حرم

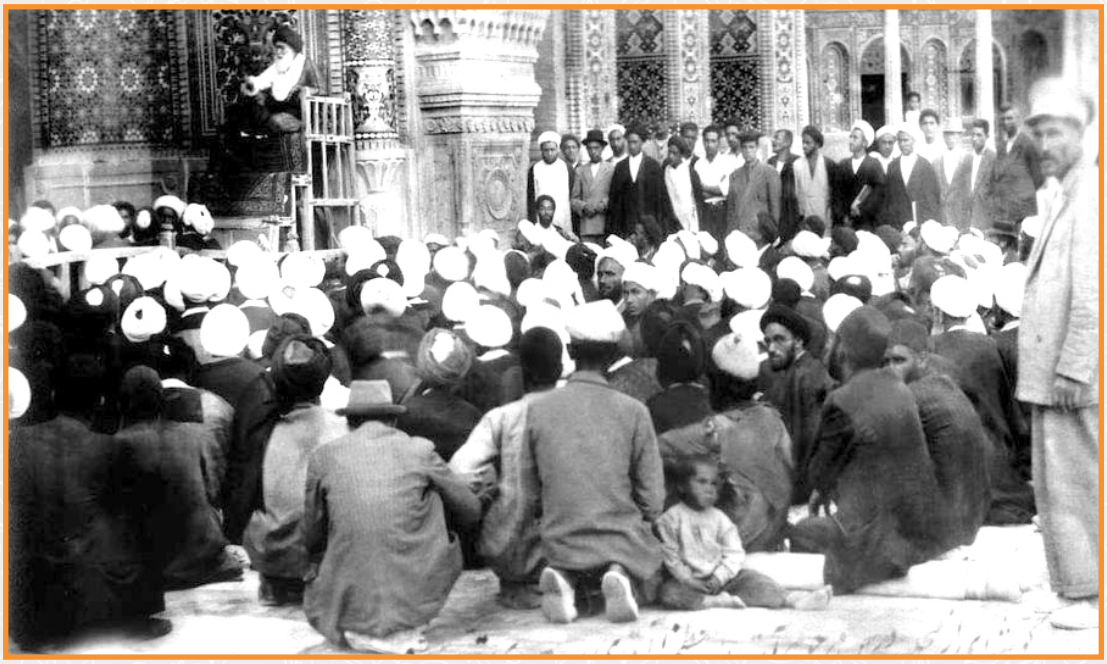

مجلس درس مرحوم آیت الله العظمی بروجردی در صحن بزرگ حرم

صحن مسجد اعظم قم

آنهـا اشـاره می‌کنیم:

۱. مدرسه‌ی علمیه معصومیه را به جای باغ معصومیه ایجاد کرد.

۲. دارالتولیـه و کتابخانـه و مـوزه را تجهیـز کردنـد ضمـن اینکـه بـه سـاختمان‌های نیمـه کاره رسـیدگی نمـود تـا مـورد بهـره بـرداری قـرار گرفتنـد.

۳. رواق شهید مطهری به جای موزه‌ی سابق ساخته شد.

٤. در قسمت رواق زنانه رواقی را به نام شهید رواق بهشتی ایجاد نمود

۵. مقبره‌ی بزرگ شاهان صفوی (شاه سلیمان) را به طور کلی حذف و به مسجد بالاسر

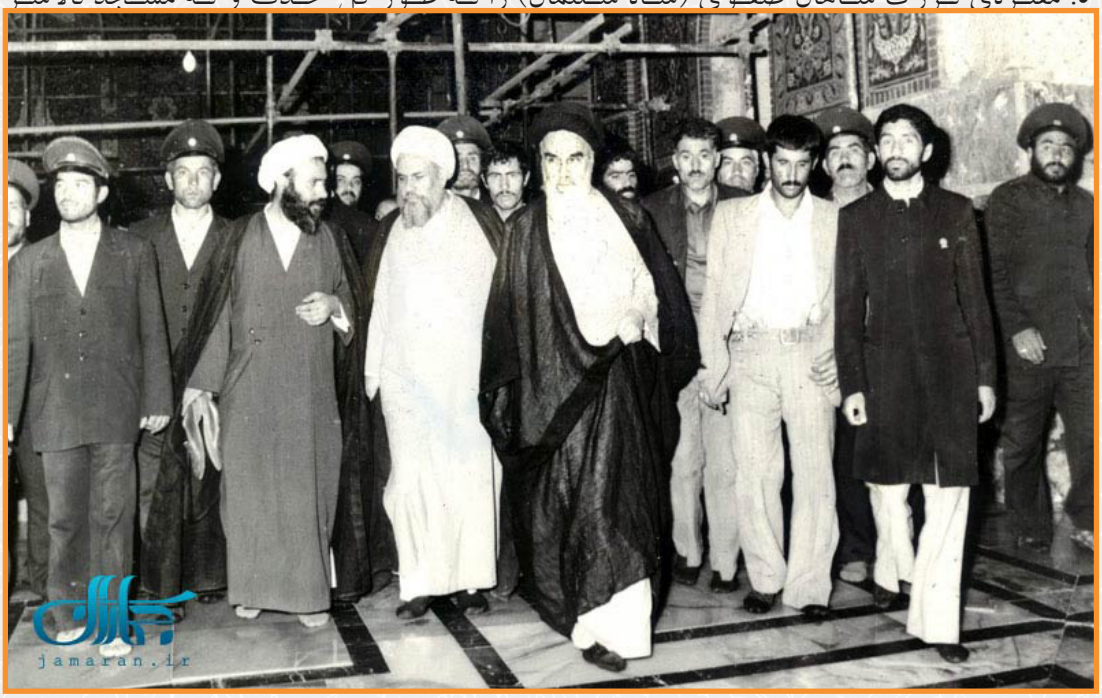

ملحق نمود.

٦. گلدسته‌های حرم که در اثر زلزله سال ٦١ ه.ش ناموزون شده بود، تعمیر کلی شد.

۷. پایه‌های گنبد تحکیم ولی کوچک‌تر شد، تا محوطه‌ی اطراف ضریح وسیع‌تر شود.

۸. مرحوم مولایی خدمات جزئی دیگری هم در آستانه از قبیل مسائل مالی و اداره‌ای و املاک شهری و تجاری داشته‌اند.

آستانه مقدسه در زمان تولیت آیت الله حاج شیخ علی اکبر مسعودی خمینی

ایشان از سال ۱۳۷۲ه.ش تا سال ۱۳۸۹ ه.ش متولی آستانه بودند، که هم زمان با سال‌های زعامت و رهبری حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) است معظم له ایشان را در تاریخ ۱۳۷۲/۰٤/۲۸ به عنوان تولیت آستانه مقدسه معرفی می‌نمایند.

همراه ایشان یک معاون مقتدر و کاردان به نام آقای حسین فقیه میرزایی بود که توانستند مجددا تحول چشمگیری را در آستانه ایجاد کنند. در اینجا فقط اشاره‌ای اجمالی به خدمات ایشان در طول ۱۸ سال خدمت داریم. البته مشروح خدمات ایشان، توسط خودشان در کتاب خدمات ماندگار آمده و مرکز اسناد نیز برای آینده در مجلدات خاصی عرضه

خواهـد نمـود. امّـا بـرای نمونـه:

۱. در مسائل مالی و اداری تحول بسیار خوب براساس نظم و نظام اداری صورت گرفت.

۲. در جهت احیای موقوفات و سرمایه‌گذاری و بازپس‌گیری و دریافت اجارات املاک با زحمت بسیار موفقیت‌های بسیاری بدست آوردند که به گفته خود ایشان گر چه سطح آنها را بالا بردند با این حال از نرخ روز پایین‌تر بود.

۳. تحولات بزرگ فرهنگی و تبلیغی و مراسمی در حرم مطهر ایجاد شد، خصوصاً سالروز میلاد و وفات حضرت معصومه(س) تثبیت گردید.

٤. از سردابه‌ی حضرت معصومه(س) تغییرات و تعمیرات ساختمانی شروع شد و تا ضریح و گنبد و روکش طلای ایوان طلا و ... . اجمالاً می‌توان گفت در مجموعه‌ی حرم مطهر یک تعمیر ساختمانی فراگیر صورت گرفت

۵. یکی از کارهایی که در زمان ایشان انجام شد باز شدن راه بین مسجد اعظم و حرم مطهر بود. ضمن اینکه در خود مسجد اعظم تعمیرات اساسی صورت گرفت.

٦. مقاوم‌سازی و سبک‌سازی مجموعه بام‌ها و ایوان‌ها و ابنیه‌ی حرم بود، که خود شرح مفصلی دارد.

۷. ایجاد مؤسسات فرهنگی و خدماتی متعددی، امثال بیمارستان، درمانگاه، پژوهشکده و هتل، چاپخانه و ... که هر یک از این‌ها نیاز به مستندسازی دارد.

۸. در این دوره تحول جدیدی را در آستانه می بینیم و آن ورود دولت جمهوری اسلامی به اجرای طرح‌های ملی در رابطه با حرم مطهر است. از جمله این کمک‌های مالی اجراء طرح‌های عمرانی و فرهنگی بود که از جمله به طرح توسعه ضلع جنوبی، غربی و شرقی حرم مطهر می‌توان اشاره کرد.

گـر چـه در دوره‌ی دولت‌هـای اولیـه پـس از انقـلاب خدمـات قابـل توجهـی را نسـبت بـه حـرم مطهـر نمی‌بینیـم امـا در دوره‌ی ریاسـت جمهـوری آقـای سـید محمـد خاتمـی تحـول و توسـعه‌ی ضلـع جنوبـی حـرم بـا سـاخت و سـاز سـه طبقـه سـاختمان در وسـعت ۱۸ هـزار متـر مربـع، انجـام شـد. کـه انصافـاً تملـک محـدوده اطـراف حـرم در آن روز، یـک عملیـات بـزرگ بـود کـه پـس از سـال‌ها یـک چنیـن بخـش عظیمـی بـه فضـای زیارتـی اضافـه شـد. البتـه این‌هـا همـه بـه کرامـت و عنایـت خـاص حضـرت معصومـه (س) بـر می‌گـردد. در طـرح توسـعه ضلـع جنوبـی حـرم مطهـر عـلاوه بـر شبسـتان‌های امـام خمینـی(ره) و شبسـتان حضـرت نجمـه خاتـون(س) و صحـن صاحـب الزمان(عـج)، پارکینـگ، میهمانسـرا، انبـار بـزرگ و وضوخانه‌هـای متعـدد، سـاخته شـده اسـت.

۱۰.طرح توسعه در ضلع غربی حرم مطهر که پوشش بر روی بخشی از رودخانه قم است این کار در زمان ریاست جمهوری آقای محمود احمدی نژاد انجام شد، هم اکنون این قسمت به نام صحن جوادالائمه(ع) نام گذاری شده.

۱۱. پس از بهره‌برداری آستانه از موارد بالا پایه‌گذاری صحن فاطمی آغاز شد که این طرح در اصل هماهنگ با همان طرح حرم تا جمکران است که به صورت طرح ملی توسط دولت جمهوری اسلامی تصویب و مراحل اجرایی آن انجام شد، همزمان با ایجاد این بزرگراه طرح ایجاد صحن فاطمی آغاز شد که به زودی به بهره‌برداری کامل می‌رسد. قرار است در این قسمت کتابخانه، موزه و موسسات دیگری برای آستانه ایجاد شود.

در این طرح حدود .... متر مربع به فضای زیارتی حرم مطهر اضافه شد، این مجموعه شامل: شبستان امام خمینی در طبقه همکف و شبستان حضرت نجمه خاتون در طبقه ۱، انبار مرکزی در طبقه ۲، صحن صاحب الزمان در طبقه همکف، پارکینگ و وضوخانه در طبقات ۱ و ...

اقدامات اولیه برای توسعه اخیر، توسط سازمان مجری ساختمانها و تاسیسات دولتی و عمومی وزارت مسکن و شهرسازی با برپایی مسابقه‌ای برای طرح اولیه در زمینی به مساحت ۲۲۰۰۰ مترمربع که در طرح بهسازی و نوسازی اطراف حرم و مرکز شهر قم بدین امر اختصاص یافته بود، انجام گردید.

ویژگی‌های معماری

۱. امکان انجام آداب زیارت به ترتیبی که در کتب ادعیه و زیارت توصیه گردیده و رعایت سلسله مراتب فضایی قدسی و ایجاد روحیه زیارتی و مذهبی در فضاهای وسیع داخلی مجموعه از ویژگی‌های بارز طرح توسعه می‌باشد.

۲. ویژگی عمده دیگر، مجاورت طرح با مجموعه قدیمی و ارزشمند معماری می‌باشد که از دو نظر طراحی و اجرایی قابل توجه است، معماری جدید در کنار مجموعه‌ای تاریخی و فرهنگی - مذهبی و سنتی احداث گردیده و ایجاد ارتباط مناسب میان دیروز و امروز از ظرافت‌های خاص معماری طرح توسعه می‌باشد.

۳. هویت داشتن معماری طرح توسعه در عین تواضع نسبت به مجموعه تاریخی حرم و اکثر برخورداری از خلوص، صداقت و معنویت و پرهیز از تکرار و تقلید ساختارهای بنایی و فرم‌ها و اشکال معماری قدیمی مجموعه حرم.

٤. در سازه طرح از بتن مریی با رنگ سفید استفاده گردیده که علاوه بر ویژگی‌های مانند صلابت و ماندگاری، قابلیت شکل‌پذیری، مقاومت در برابر شرایط اقلیمی، مقاومت در برابر آتش، برخورداری آن از رنگ سفید روشن القاء کننده خلوص و صداقت و پاکی و طهارت و معصومیت حضرت معصومه (س) نیز می‌باشد.

۵. استفاده از بتن ریزدانه به رنگ سفید در ساختار بتنی نمایان پیشانی طرح که در تمام سطوح نمای ساختمان ادامه یافته و مزین به آیاتی از قرآن با خط زیبا و برجسته ریحان است.

تاریخ‌های انجام مراحل اصلی طرح:

۱۳۷۷ - اختصاص یافتن ۲/۲ هکتار از اراضی جنوبی مجموعه حرم به طرح توسعه در طرح ۲۹ هکتاری نوسازی و بهسازی پیرامون حرم مطهر

۱۳۷۸ - برگزاری مسابقه معماری طرح توسعه قسمت جنوبی حرم مطهر حضرت معصومه (س) و آغاز تملک اراضی

۱۳۷۹ - آغاز مراحل طراحی طرح توسعه و آغاز تخریب ساختمانهای تملک شده

۱۳۸۱ - آغاز عملیات اجرایی طرح توسعه

۱۳۸٤ - افتتاح ساختمان توسط ریاست جمهوری

اطلاعات آماری طرح

ظرفیت نمازگزار: مجموع فضاهای داخلی و خارجی جدید ۲۳۵۰۰ نفر

تعداد طبقات: بالای زمین ۲ طبقه

زیرزمین ۲ طبقه

زیربنای ساختمان مجموعاً ۵۳۹۳۷ متر مربع

سطح فضاهای عملکردی اصلی: شبستان امام خمینی (ره) (صحن سرپوشیده) حدود ۹۰۰۰ متر مربع

شبستان نجمه خاتون (مدرس) حدود ۳۳۵۰ مترمربع

صحن روزباز صاحب الزمان (عج) حدود ٤٧٥٠ مترمربع

مدیریت پروژه و سرپرست طراحی معماری:

مهندس محسن میرحیدر

شورای هدایت و راهبری طرح:

اعضای شورای هدایت و راهبری طرح که از سال ۷۸ تا سال ۸۲ تشکیل می‌گردید است عبارتند از: مهندس تابش، مهندس ناظم بوشهری، مهندس میرحیدر، مهندس رزاقی، مهندس شیخ زین الدین، مهندس احمدی، مهندس دیشیدی، مهندس شهبازی، مهندس یقینی، مهندس باقرلی، دکتر غفاری، دکتر مجابی، مهندس حیدری، مهندس هاشمی، دکتر میرقادری، مهندس سروش.

پیمانکاران:

-پیمانکار سازه و نازک کاری: شرکت مجتمع عمرانی ایرانشهر به مدیریت عامل مهندس محسن نواب، مهندس علی مشرف (مدیر پروژه) و مهندس محمد علی پرورش (ریاست کارگاه).

مصاحبه با آیتّله مسعودی خمینی در ارتباط با طرح توسعه ی حرم مطهر حضرت معصومه علیهاالسلام

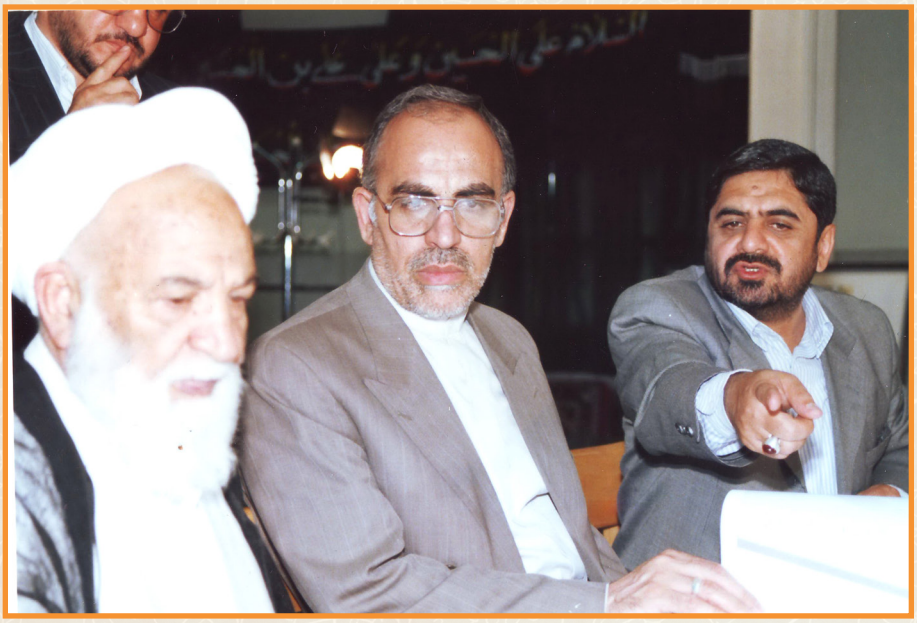

۱: از محضر تان درخواست می کنم که متمرکز روی طرح توسعه حرم که در ضلع جنوبی حرم است وشامل شبستان امام خمینی و شبستان حضرت نجمه خاتون و طبقات پایین تر که انبار و پارکینگ هست و همین طور صحن صاحب الزمان و متعلقات و توابعی که این طرح داشت از ابتدا به چه صورتی به ذهن چه کسی زده شد و شروع کار از کی و چگونه بود؟؟؟

۲: بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

وقتی بنده آمدم در آستانه مقدسه با عنایتی که مقام معظم رهبری داشتند. مرقوم فرمودند باید در آستانه مقدسه ی حضرت معصومه علیهاالسلام مثل آستان قدس رضوی علیه‌السلام خدمات ماندگاری انجام بشود و در آن فرمانی هم که برای اینجانب نوشته بودند خیلی چیزها را به طور اختصار بیان کردند.

ما خود نیز سال ها بود که مشاهده می کردیم جمعیت زائر بسیار زیاد شده ولی در آستانه مقدسه و حرم حضرت معصومه س آن گشایشی که لازم بود انجام نشده است . ضمن اینکه حضرت آیت الله العظمی بروجردی ره مسجد اعظم را قبلاً ساخته بودند .و من خودم در جریان ساخت این مسجد شاهد بودم ،که نظرشان ضمن خدمت به حوزه علمیه ، خدمت به رفاه زوار بود . اما با گذشت زمان باز هم نیاز شدید به مکان زیارتی احساس می شد.

مدتی می رفتیم و می آمدیم ، و با بعضی ها از آقایون و رفقا و دوستان مطرح میکردیم که چرا وضع اینجوره که مکان زیارتی برای زوار کم است ؟! با آقای حسین فقیه میرزائی هم که معاون ما بود و خود ایشان آدم بسیار زیرک و چیز فهمی بود صحبت می کردم . می گفتیم باید چه کنیم که اینجا توسعه ای پیدا کند؟ او می گفت : مردم دراینجا مغازه دارند مگر میشود این مغازه ها را خرید؟! اما دائما این مسدله مد نظر ما بود.

در دوره ی ریاست جمهوری آیت الله رفسنجانی ره قول هائی به ما دادند که کارهائی را در مورد حرم حضرت معصومه علیهاالسلام بکنند ولی متاسفانه نه ما ونه آن ها، موفق به این خدمت نشدیم .

تا بالاخره در دوره ریاست جمهوری جناب حجت الاسلام والمسلمین سید محمد خاتمی طی چند جلسه ی خصوصی با ایشان موافقت و تعهد ایشان را برای ایجاد یک توسعه ی چشمگیر در آستانه اخذ کردیم.

در ادامه ی مذاکرات مقدماتی با شخصیت های خدمتگزار و مخلصی آشنا شدیم که اگر درایت و اخلاص آنها نبود کارهای ما به جائی نمیرسید !

از جمله با مرحوم آقای مهندس علیرضا تابش آشنا شدیم که معاون آقای عبدالعلی زاده وزیر مسکن وقت و مسئول ساخت و سازهای بزرگ وملی ایران بود.

پس از جلساتی که در حضور رئیس جمهور و وزیر مسکن داشتیم همه ی آقایان اجرای کار را به جناب آقای تابش موکول کردند. ایشان هم پس از شنیدن مطالب و طرح ها و پیشنهادات ما گفتند که طرح خوبی است ولی یک طرف کار فقط باید خودتان باشید و آن هم تملک املاک و منازل و مستغلات افراد ساکن آنجاست!! این بخش با خود شماست. طرف دیگر کار دولت است که ما باشیم ! ...ما هم قبول کردیم با توکل بر خدا !

آمدیم قم و اول رفتم خدمت حضرت معصومه س عرض کردم خانم؛ ! ما یک چنین فکری داریم ! می خواهیم برات کار کنیم ، شما هم خودت کمک کن به ما،....!!!!

بعضی از آقایونی که در اینجا ساکن بودند رفیق ما بودند مثل آقای فرجی قصاب و یک مغازه ی دیگر که دو برادر دیگری بودند که با آنها هم آشنا بودیم. می دانستم دونه به دونه صاحبان این مغازه ها و صاحبان این مسافرخانه ها و املاک را باید خودم بروم و صحبت کنم. اول کسی را که رفتم سراغش خود همین آقای فرجی قصاب بود چون ما همیشه از او گوشت می خریدیم !

یک روز رفتم و گفتم آقای فرجی! اگر بخواهیم چنین کاری بکنیم می تونی ملکت را واگذار کنی به حضرت معصومه س ؟ گفت: عجب! این ملکی که من دارم، نان چند خانواده را ازش درمی آورم، زندگی ام را اداره می کنم! ... گفتم: زندگیت را از حضرت معصومه س بخواه تا از جای دیگری اداره شود ؟! گفت باید فکر کنم ! چندی گذشت، رفتم گفتم: آقای فرجی، شما بنا بود فکر کنی ! او هم گفت : بله من فکر کردم که نمی توانم به حضرت معصومه س نه بگویم ! چون حضرت معصومه س را من قبول دارم ! گفتم : خب حالا بیا و با این همسایه ی بغلیت هم صحبت کن و بگو که می خواهیم چه کار کنیم !

در اینجا سالیان گذشته یک آب انباری خیلی بزرگی بود که تبدیل به یک چلوکبابی شده بود ، و یک مسافرخانه ای بود که خیلی مشکل بود تملک و خریدشان باز از آنطرف مسجد محمدیه بود .طرف دیگریک نانوایی بود ، مسافرخانه ها ی دیگر بودند، که صاحبانش تا چند نسل از این اینجا استفاده می کردند. با این اوضاع بعضی ها اصلا وقتی باشون صحبتش را می کردیم اوقاتشون تلخ می شد البته بعضی استقبال و تشویق می کردند! واقعا بخش تملک از کارهای بسیار مشکل بود . آنها هم که حاضر به واگذاری ملک

می‌شدند غالبا این سه شرط و سه تا قول را از ما گرفتند: اینکه اولا باید کارشناسی قیمت کنند و هر چی پولش هست باید بدهید! ثانیا یک مترش برای استفاده تجاری نباید بشود بلکه همه اش باید بیفتد توی حرم و رواق و یا مسجد برای نماز نمازگزاران ثالثا اینکه هیچ مرده ای هم نباید اینجا دفن شود ماهم قبول می کردیم .

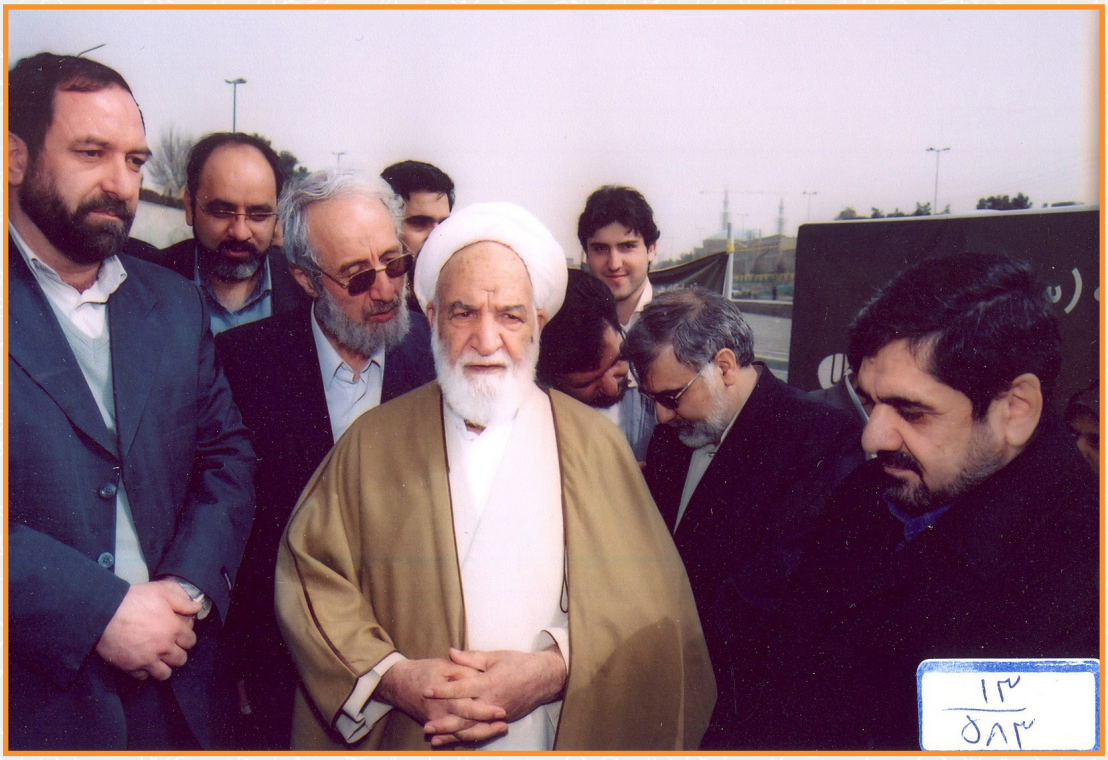

مرحوم آقای مهندس تابش که خدا رحمتش کند به من می گفت: اگر مثل جاهای دیگر اینجا هم چند صد متری از این محدوده را یک ساختمان تجاری بسازیم پول همه اینها را درمی آورد! گفتم : نه ! یک متر آن را نمی توانیم بدهیم چون ما قول دادیم که اینجا باید به عنوان حرم باشد . پول را بایستی از جای دیگری تامین کنیم . از رئیس جمهور،از مجلس و هرجای دیگری که شده باید پول در بیاریم و خودمان هم هر چی داریم بگذاریم وسط تا این کار به سرانجام برسد.

حتی درمورد مسجد محمدیه هم که می بایست خراب می شدگفتیم ما به همین صورت در ساختمان جدید حدود آن را حفظ می کنیم و جایگاه نماز می شود ، همین هم شد.

مسجد محمدیه جایی بود که امام خمینی ره درس گفته بود و سایر علما و بزرگان درس می گفتند.

وقتی که تملک انجام شد نقشه ای هم درست شد همه را برداشتیم بردیم خدمت مقام رهبری، ایشان هم وقت دادند ؛ من بودم وآقای تابش بود و آقای فقیه میرزایی وآقای موسوی و آقای عبدالعلی زاده ، در آن جلسه آقای تابش دقیقا مطالب را بیان کردند ایشان هم فرمودندکه به نظر من چیز خوبیه! و امیدوارم که ان شاء الله توفیق برای ساختش پیدا کنید .

ما آمدیم و مشغول کار شدیم که مجموعاً آنچه در یاد م هست ، چهارسال طول کشید تا این بخش از حرم ساخته شد یکی دو سال تملک و تخریب و گود برداری و یکی دو سال هم شاید بیشتر ساختمان سازی .

متاسفانه هم در تخریب و هم در ساخت این بخش از حرم ، شهرداری وقت با ما مخالفت های زیادی کرد ، حتی یک روز از طرف شهرداری آمدند اثاث و ابزار بنایی را جمع

کردند بردند .می گفتند اینجا پروانه ساخت ندارد. گفتم : اصلاً اینجا باید پروانه ساخت به دیگران بدهد ، نه اینکه حرم مجوز یا پروانه ی ساخت بگیرد !! می کفتم : بابا اینجا ساختمان زیارتی است، ساختمان مسکونی یا تجاری که نیست، ساختمان زیارتی که پروانه لازم ندارد ! حالا به نام کی می خواهی پروانه صادرکنید به نام حضرت معصومه س ؟ یک روز امدند که اثاث کار کارگران را ببرند به من گفتند این جوریه؟ گفتم برید آنها را بزنید اگر هم گفتند کی گفته ؟ گفتم بگوئید مسعودی خمینی علیه ما علیه !! رفتند به آنها گفتندکه فلانی این جور گفته اونها هم بساطشون را جمع کردند و رفتند . گفتیم بابا اینجا مال حضرت معصومه س است مگر من می خواهم خانه بسازم و در آن بنشینم؟! اینجا ، هرچه هست از مسجد و سرداب و شبستان دستشویی ها و .... همه مال مردم است ،مال دیگران است ، ما فقط با هزار معرکه اینها را برای حرم تملک کردیم.

مرحله به مرحله جلساتی می گذاشتیم که همه می آمدند الان یادم می آید که از شهرداری و از ریاست جمهوری و از وزارت مسکن و شهر سازی وقت و آقای تابش و دیگران می آمدند مسائل را مطرح می کردیم . آقای مهندس میر حیدر، که خدا رحمتش کند نقشه اینجا را کشید، باز رفتیم خدمت مقام معظم رهبری و ایشان هم تصویب کردند و آمدیم

شروع کردیم.

به آقای تابش می گفتم آقای تابش، من پول آنچنانی ندارم باید خودت از هرکجا شده پول ەم جور کنی !! ایشان هم انصافا کار کرد خدا رحمتش کند که در این بلای کرونا مرحوم شد آقای عبدالعلی زاده ام خیلی خدمت کرد. هم بودجه به او دادند هم کارهای دیگر کردند و الحمد لله چیز بدرد بخوری شد.

۱: دولت چه نقش دیگری در اجراء داشت ؟

۲: بودجه می دادند و آقای تابش هم که معاون وزیر مسکن بود. واقعاً تمام وقت برای به پایان رساندن این طرح زیارتی خدمت مخلصانه ای کرد .خدا وند و حضرت معصومه س از ایشان قبول کنند و در برزخ و قیامت به نحو شایسته ای از ایشان پذیرائی کنند.

۱: اینکه گفته می شود بعضی از مردم ناراضی بودند شما چه توجیهی دارید؟

۲: اگر ناراضی بودند که نمی توانستیم خراب کنیم، قانون اجازه نمی داد ! پس اینکه خراب می کردیم معلوم است که راضی می شدند. البته در یک طرح بزرگ ملی شاید بعضی در اول کار راضی نباشند اما پس از رفت و آمد ها و گفت و شنود ها، سعی می کردیم رضایت اورا جلب کنیم، و با کارشناسی های مرضی الطرفین کاری می کردیم تا رضایت افراد را کسب کنیم تا این طرح توسعه انجام شود .

۱: یعنی خود حضرتعالی مطمئن هستید که همه رضایت دادند؟

۲: صد در صد من یقین داشتم که یک نفر هم ناراضی نبود. خصوصاً که ما آنچه راکه که آنها شرط کردند انجام دادیم ، مردم گفتند اینجا نبایستی مرده دفن کنید ، گفتند نباید مغازه بسازید ؛ ما هم گفتیم باشد ، و هر چه گفتند قبول کردیم ، برای همین همه رضایت نامه دادند.

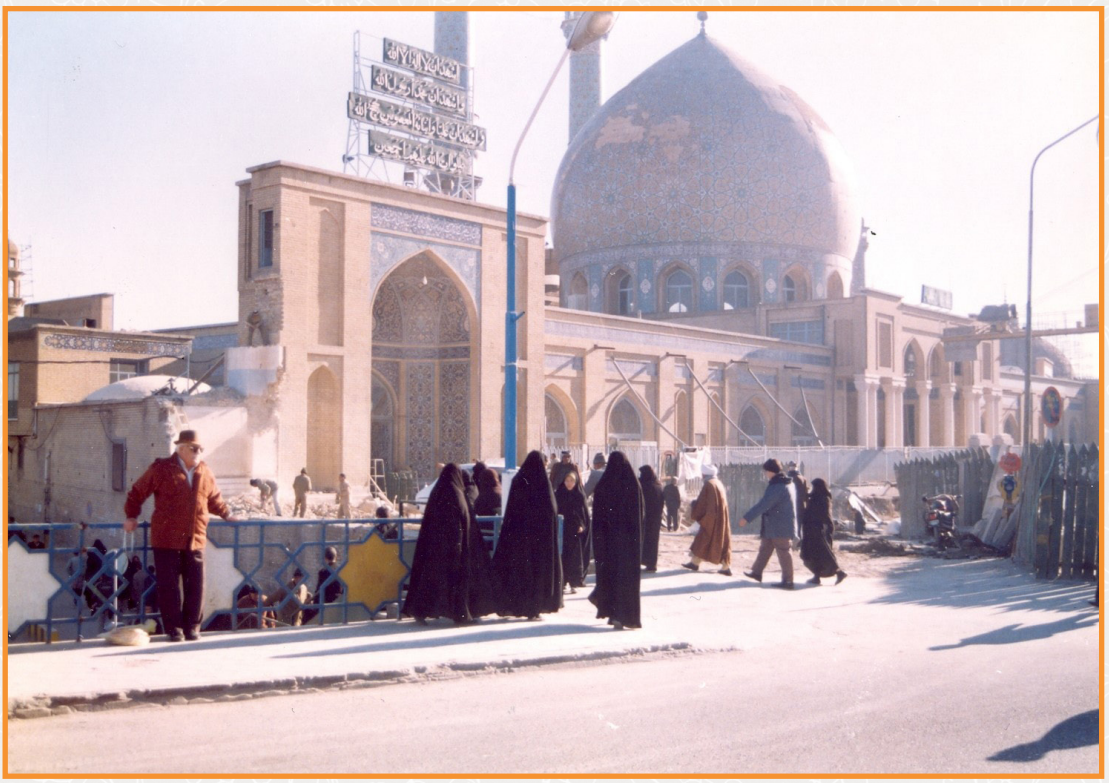

۱: از این قسمت منتقل بشویم به قسمت غربی حرم که رودخانه بود و شما تصمیم گرفتید که اینجا را صحن کنید، این چه داستانی دارد؟

۲: بله زمانی که اواخر کار ضلع جنوبی بودیم ، یک روز جلسه ای داشتیم با آقای تابش و آقای فقیه و دیگران. گفتیم آقا این رودخانه آمده فاصله ای بین آن طرف شهر با آستانه و حرم انداخته است ، چه باید کرد که یک روی حرم به آنطرف باشد ، و مردم هم از آنجا دسترسی آسانتری به حرم داشته باشند؟! آقای تابش گفت که بهتراین است که اینجا را سقفی بزنیم تا از آن به عنوان صحن استفاده کنیم. من گفتم آقای تابش بیا یید و راجع به

این موضوع یک فکر جدی کنید و با آقای مهندسین دیگری هم صحبت کنید ببینیم بین پل آهنچی تا پل بازار و روبروی فیضیه و دارالشفاء چه می توانیم بکنیم ؟! تا اینکه در یک جلسه ی دیگری با حضور آقای عبدالعلی زاده وزیر که آقای تابش وآقای میر حیدر و دیگران هم آمدند رفتیم توی رودخانه و کلنگ اولش را زدیم آقای تابش هم زود شروع کرد و انصافا چیز خوبی ساختند و روی حرم به آن طرف به تمام معنا باز شد و الان آمد و رفت ازآن طرف بسیار خوب شده و خیلی از زائرین از همان جا می آیند زیارت می کنند و نماز می خوا نند و بر می گردند.

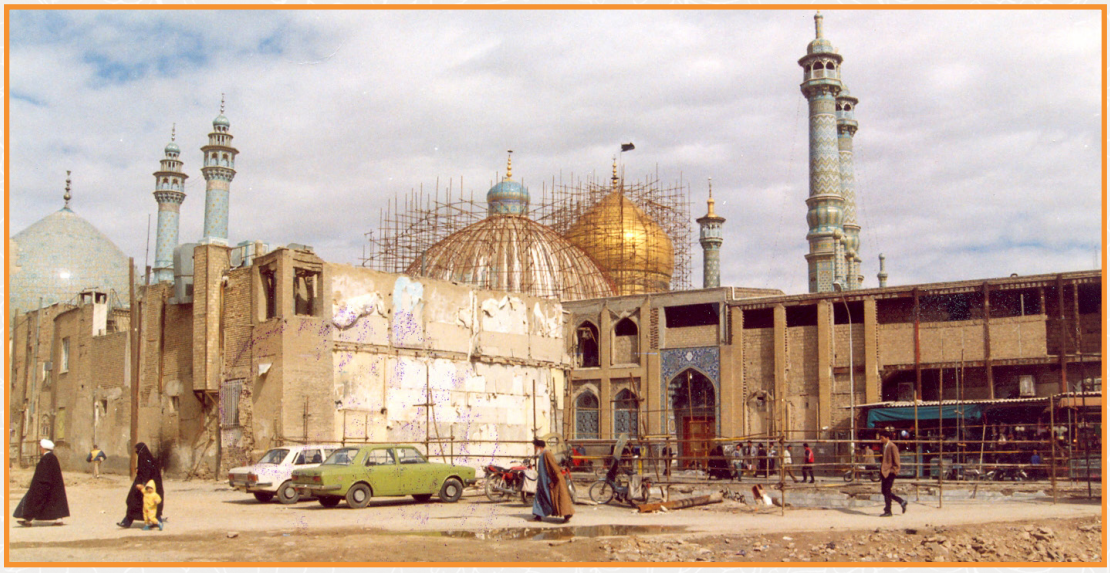

۱: در ارتباط با تملک و ساخت آنجا با ادارات دولتی از جمله اداره آب و منابع طبیعی که مالک رودخانه هستند مشکلی نداشتید ؟! چون اینجا را باید پروانه ساخت می گرفتید .

۲: نخیر کسی با ما مخالفت نکرد ؛ هیچ پروانه ای هم نگرفتیم. ما ساختیم و هیچ کس هم چیزی نگفت نام آنجا هم از اول صحن جواد الائمه بوده است .

۱: قضیه منوریل که پیش آمد چه کردید؟

۲:آنها که مانع ما نشدند بلکه ما مانع طرح منوریل شدیم. برای اینکه بعد از اینکه ما این صحن را ساخته بودیم و تمام شده بود آن ها آمدند و کار خودشان را شروع کردند.

۱: چرا مانع شدید ؟!

۲: برای اینکه می گفتیم اگر این قطار و تشکیلات آن بیاید از مقابل حرم مطهر رد شود ، جلوی دید زائرین و نمای حرم را می گیرد و ورود و خروجی هم که الآن داریم مشکل و زشت می شود.

۱. در ارتباط با توسعه ی ضلع شرقی و طرح بلوار پیامبر اعظم ص (حرم تا حرم) چه فرمایشی دارید؟

۲: هم زمان با طرح هایی که در حال اجرا ء بود و همچنین بحث هایی که از توسعه ی شهر و خیابان ها و مسائل دیگر مطرح بود و ما هم دائما مسائل را در جلسات رصد می کردیم صحبت توسعه و ساخت شبستان در ضلع شرقی ، مقدار و میزان آن مکررا صحبت میشد .

در این رابطه هم مثل بخش های دیگر جلسات متعددی را می گذاشتیم و تا به مراحل پایانی آن رسیده بودیم که زمان خدمت ما در سال ۱۳۸۹ شمسی تمام شد.

ضمائم اسناد
مکاتبات آیت الله مسعودی خمینی
در ارتباط با طرح توسعه
حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه علیهاالسلام

آستانه مقدسه قم

بسمه تعالی

تاریخ.....

شماره.....

پیوست.....

محضرمقدس مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه ای مدظله العالی

بعدالتحیة والسلام

بعرض عالی میرساند روضه منوره حضرت معصومه سلام الله علیها که روزبروز مورد توجه بیشتر مردم خدای جو ایران وسایر ممالك قرار گرفته وباتوجه باینکه جمعیتی عظیم بخصوص در ایام عزا و اعیاد بقم و زیارت کریمه اهل بیت رهسپارمیشوند و آن مقام معظم خود ساهد بوده اند که مکانی مناسب برای پذیرائی این جمعیت نیست به نظر رسید اگر حضرتعالی موافقت فرمایند برنامه توسعه حرم مطهر رابمطالعه گذاشته وباتکمیل طرح بمورد اجراء بگذاریم ، اگرچه هزینه ای سنگینی لازم است لکن باعنایت شما وتوجه خاص ائمه طاهرین باین مرقد مطهر امیداست بتوانیم این خدمت راهم انجام دهیم ، اگر دستورفرمودید حضورا درطرف یکربع نظر خود را اعلام میدارم ۰/ك

باتقدیم احترامات

تولیت آستانه مقدسه قم

علی اکبرمسعودی خمینی

آستانه مقدسه قم
شماره: ۱۱۱
تاریخ: ۱۳۸۰/۱۱/۰۳

آستانه مقدسه قم

بسمه‌تعالی

شماره.....

تاریخ.....

پیوست.....

جناب آقای خاتمی ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران «دام عزه»

بعدالتحیة والسلام

از خدای بزرگ خواهانیم که با قدرت و اقتدار بیش از پیش شما را مورد لطف و عنایت خود قرار داده و نیرو و نشاط بیشتر عطا فرماید تا بتوانید به نظام مقدس جمهوری اسلامی هر چه در توان دارید خدمت کنید که فقط این عمل می‌ماند و بس.

غرض اینکه با همت حضرتعالی و توجه شما به کریمه اهلبیت حضرت معصومه علیهاالسلام و رفاه حال زائرین این بارگاه ملکوتی تملک و ساخت و ساز جایگاهی و صحنی مجلّل شروع شده و با پشتکار مسئولین بخوبی پیش می‌رود لکن توجه شما را به دو سه مطلب جلب می‌کنم:

یک – اینکه این پروژه اگر توقفی پیدا کند و قدرت کار کم شود باز مردم همان حرفهای سردکننده را می‌زنند که آقا این هم این پروژه. خراب کردند و رها کردند.

دوم – اگر زائرین محترم یکروز هم زودتر در رفاه باشند به شما بیشتر دعا می‌کنند و باعث موفقیت بیشتر شما خواهد شد.

سوم – تعویض مسئولین امر باعث رکود کارها می‌شود و دوباره چه موقع شروع شود خدا می‌داند لذا دو تقاضا دارم:

یک – از هر کجا که خود شما صلاح می‌دانید مبلغ دو میلیارد دیگر را به این امر اختصاص داده تا انشاءا... خدای متعال هم به شما کمک خواهد کرد.

دو – بجناب آقای دکتر عارف رئیس محترم سازمان که سالهاست بنده ایشان را می‌شناسم و از مردان خوب نظام هستند دستور فرمائید وجوه اختصاصی را بدون وقفه در اختیار بگذارند تا با دلگرمی بیشتری کار دنبال شود.

در خاتمه جناب آقای خاتمی گمان نمی‌کنم این دو مطلب را رد نمائید زیرا مربوط بخاندان رسول‌ا... صلی‌الله‌علیه‌وآله است و لاغیر./ه

تولیت آستانه مقدسه قم

مسعودی خمینی

رونوشت: ۱/۲۳۹۸ ۱۳۷۹/۵/۱۳ - بایگانی

- معاونت محترم وزارت مسکن‌وشهرسازی جناب‌آقای تابش جهت اطلاع •

آستانه مقدسه قم

بسمه‌تعالی

شماره.....

تاریخ.....

پیوست.....

برادر گرامی جناب آقای عبدالعلی‌زاده - وزیر محترم مسکن و شهرسازی جمهوری اسلامی ایران

بعدالتحیة والسلام

با تشکر از اینکه تمام وقت خود را صرف در امور بهسازی امور مسکن مردم کرده و می‌کنید و بخصوص رفاه زائرین حرمهای مقدس را در اولویت قرار داده و انشاءا... خداوند متعال توفیق بیش از پیش خواهد داد تا لااقل یکطرف حرم مطهر حضرت معصومه علیهاالسلام از صورت مخروبه بودن بصورتی قابل قبول برای زائرین و مجاورین در اختیار قرار گیرد در این رابطه از جناب آقای تابش معاونت محترم که فعلاً با دقت و جدیت کار را دنبال کرده‌اند و بویژه از آقای مهندس پایانی که با صبر و حوصله تمام و پشتکار مدام کار تملک این فاز را به پیش می‌برند و بمرحلهٔ خوبی هم رسیده‌اند قدردانی کرده و با تشویق شما انشاءا... روحیه‌ای محکمتر پیدا کرده و تا رسیدن بهدف نهائی برای رضای خدا همتی عالی‌تر بخرج دهند و با خدمتی به کریمه اهلبیت در پیشگاه ائمه معصومین سربلند باشند. /ه

تولیت آستانه مقدسه قم

مسعودی خمینی

۱/۲۳۶۸ رونوشت:
۱۳۷۹/۵/۱۱ - بایگانی
- جناب آقای مهندس پایانی مجری طرح

آستانه مقدسه قم

بسمه‌تعالی

تاریخ .....

شماره .....

پیوست .....

جناب آقای دکتر عارف (دام عزه)

ریاست محترم سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور

سلام علیکم

احتراماً ضمن عرض تبریک بمناسبت مسئولیت جدید، به پیوست تصویر صورتجلسه تنظیمی در حضور ریاست محترم جمهوری حضرت حجةالاسلام والمسلمین سیدمحمد خاتمی درخصوص تامین اعتبار طرح توسعه ضلع جنوبی حرم مطهر حضرت معصومه علیها السلام ارسال می‌گردد و از آنجاکه بودجه مصوّب برای طرح مذکور بعنوان طرح ملی در سال ۷۹ مبلغ ۲۴/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/- ریال و مبلغ اهدائی رئیس جمهور محترم ۱۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/- ریال و جمعاً ۳۴/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/- ریال بوده است واز آنجاکه برای شش ماههٔ اول سال ۱۷/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/- ریال می‌بایستی پرداخت شود که از این مبلغ تاکنون تنها ۲/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/- ریال پرداخت گردیده و ۵/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/- تخصیص داده شده بدلیل عدم موجودی در خزانه پرداخت نگردیده علیهذا مبلغ ۱۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/- ریال باقیمانده تا آخر شهریور بشدت مورد نیاز می‌باشد، دیرکرد تحویل مبالغ فوق تاکنون باعث رکود شدید امر تملّک گردیده و امید است با مساعدتی که می‌فرمائید با تحویل مبالغ تعهد شده سرعت جدیدی در راستای اجرای طرح مذکور که در خدمت ۱۵/۰۰۰/۰۰۰ زائر بی‌پناه کریمه اهلبیت علیهم السلام در سال می‌باشد بوجود آید.

همچنین در رابطه با ۱۷/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/- ریال بودجه پیش‌بینی شده جهت نیمه دوم سال راهکارهای اجرائی مناسب اتخاذ گردد تا انشاءا... در امسال علاوه بر اتمام عملیات مشاوره و تملک و تخریب اراضی در اجرای پروژه با فازبندی‌های پیش‌بینی‌شده اقدامات شایسته بعمل آید./ه

تولیت آستانه مقدسه قم

مسعودی خمینی

۱/۱۸۴۶
۱۳۷۹/۴/۱۶

رونوشت:
- ریاست محترم دفتر رئیس جمهوری اسلامی ایران حجةالاسلام ابطحی
- سازمان مجری ساختمانها و تاسیسات دولتی جناب آقای مهندس تابش (زیدعزه) جهت اطلاع و دستورات لازم برای پیگیری
✓ - بایگانی

آستانه مقدسه قم

بسمه‌تعالی

شماره.....

تاریخ.....

پیوست.....

محضر محترم مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای «دام عزه»

بعدالتحیة والسلام

پیوسته دعا می‌کنم تا خدای بزرگ آن خلف صالح امام راحل را برای بقاء نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بیش از پیش صلابت و قدرت عنایت فرماید و خائنین به این نظام و آب و خاک شهیدپرور این مرز و بوم را قلع و قمع و هر چه زودتر فرج **حضرت ولی‌عصر** را نزدیک بفرماید مختصراً عرض می‌کنم با حمایت حضرتعالی و ارادت حاج آقای محمدی گلپایگانی به **کریمه اهلبیت حضرت معصومه** علیهاالسلام توانستیم در این مدت خدمتگزاری بسیاری از مشکلات این آستانه مبارکه را حل و سرمایه‌گذاری خوبی برای آینده انجام شود و از نظر فرهنگی و عمرانی کارهای قابل قبولی را پی‌ریزی کرده‌ایم و درصد خوبی به نتیجه رسیده است لذاگزارش کوتاهی را خدمت تقدیم و کلیه کارهای انجام شده در دفاتر و کامپیوتر ثبت و موجود می‌باشد چنانچه امر فرمائید ارائه خواهد شد اگر چه می‌دانم که حضرتعالی نظارت و حمایت را دریغ نمی‌فرمائید./ه

تولیت آستانه مقدسه قم

مسعودی خمینی

برونوشت: ۱/۳۲۲

۱۳۷۹/۲/۱۰ - بایگانی

آستانه مقدسه قم

بسمه‌تعالی

تاریخ.....

شماره.....

پیوست.....

مدیر عامل محترم سازمان مجری تأسیسات و ساختمانهای دولتی و عمومی

جناب آقای مهندس تابش

سلام‌علیکم

احتراماً، پیرو مذاکرات متعدد با مسئولان امنیتی و انتظامی استان قم مبنی بر بالا بردن ضریب امنیتی و انتظامی اطراف حرم مطهر حضرت معصومه (س) و از آنجا که این نیرو جهت احداث پاسگاه مرکزی خود تحت عنوان (حرم ۱) نیاز به سایتی به مساحت ۳۰۰۰ مترمربع دارد و این امر مورد تأیید آستانه مقدسه قم نیز می‌باشد.

پس از بررسی کارشناسی و هماهنگی با مهندسین مشاور باوند مکان مناسب برای استقرار این پاسگاه در ضلع شمالی رودخانه قمرود و مقابل پل آهنچی پیشنهاد می‌گردد.

دستور فرمائید با تخصیص سایت مناسب نسبت به رفع نیاز نیروی انتظامی که ارتباط مستقیم با مسائل امنیتی حرم مطهر حضرت معصومه (س) دارد اقدام مقتضی را به عمل آید.

قبلاً از زحمات جنابعالی متشکریم/ب

تولیت آستانه مقدسه قم

علی‌اکبر مسعودی خمینی

۱/۶۱۷۶ رونوشت :
۷۸/۱۰/۲۰

- سردار فرماندهی نیروی انتظامی قم جهت اطلاع و تماس و پیگیری با جناب آقای مهندس تابش
- مهندسین مشاور باوند جهت اطلاع و هماهنگی
- بخش عمران جهت پیگیری
- با یکای

آستانه مقدسه قم

بسمه‌تعالی

دایره .....

شماره .....

تاریخ .....

پیوست .....

جناب آقای مهندس تابش معاونت محترم وزارت مسکن و شهرسازی
و مسئول نوسازی صحن جدید حرم مطهر حضرت معصومه علیهاالسلام

بعدالتحیة

چنانچه صلاح بدانید مصالح بعد از تخریب منازل و مغازه‌ها را در اختیار آستانه مقدسه قرار دهید تا در مکانهای لازم از آن استفاده نمایند/هـ

با تشکر از زحمات

تولیت آستانه مقدسه قم

مسعودی خمینی

۱/۶۰۱۶
۱۳۷۸/۱۰/۴ رونوشت:
- بایگانی

آستانه مقدسه قم

دایره.....

بسمه تعالی

جمهوری اسلامی ایران

تاریخ ۷۱/۵/۳۱

شماره ۵۷۲۸

پیوست

جناب آقای مهندس کازرونی

وزیر محترم مسکن و شهرسازی

سلام علیکم

احتراماً : عطف به رو نوشت نامه شماره ۷۵۶۳ مورّخ ۱۳۷۱/۵/۱۳ ریاست محترم جمهوری ، همانگونه که طی نامه شماره ۱۱۰/م - ۱۳۷۱/۵/۸ آستانه مقدّسه قم اعلام گردیده، از آنجائیکه طرح جامع شهرستان قم که به تصویب شورایعالی شهرسازی رسیده ،یکی از اهداف مهمّ آن ،توسعه آستانه مقدّسه حضرت معصومه سلام الله علیها و رفاه حال زائرین بوده است.

متأسفانه بهر دلیلی هیچگونه ارتباط و تبادل نظر میان مسئولین طرح و آستانه مقدسه وجود نداشته است. علیهذا تولیت آستانه مقدّسه قم ضمن تشکّر از زحمات مسئولین امر و حمایت جدّی و عملی از اجراء هرچه سریعتر طرح توسعه حرم مطهّر ،انتظار دارد با توجّه به مشکلات اجراء طرح و ضرورت آگاهی از مسائلی که در رابطه با آستانه مقدّسه است و همچنین تأمین نقطه نظرات تولیت و حفظ و رعایت منافع و مصالح موقوفات، دستورات لازم را به مسئولین ذیربط صادر و از نتیجه اقدامات آستانه مقدّسه را مطلع فرمایند . /ز

تولیت آستانه مقدّسه قم

علی اکبر مسعودی خمینی

۷۱/۵/۳۱

جناب آقای علی اکبر مسعودی خمینی

تولیت محترم آستان مقدسه حضرت معصومه (س)

از توجهی که به موضوع مهم بهسازی اطراف حرم مطهر مبذول داشته‌اید... در ادامه زحمت در خدمت حضرتعالی برای نمره هماهنگی در طراحی و اسکان برای خواهرم در دبیرستان ... ۷۱/۹/۱۰

۱۴۲۷۷

۱۳۷۱/۶/۴

آستانه مقدسه قم

دایره.....

بسمه تعالی

جمهوری اسلامی ایران

تاریخ .....

شماره .....

پیوست.....

جناب آقای میرزاده معاونت محترم اجرائی
ریاست جمهوری اسلامی ایران دام عزه

بعدالتحیه والسلام

باتشکر ازتوجه خاص ریاست محترم جمهوری به تمشیت اطراف حرم مطهر حضرت معصومه (س) وتقدیر از زحمات خالصانه حضرت عالی نسبت بعمران وآبادی مخصوصاً شهرمقدس قم بااینکه هزینه ساخت وساز برای رفاه زائرین محترم بسیار بالاست ومبالغ هنگفتی لازم است تاسروصورتی پیداکند وآستانه مقدسه قم آنچه درتوان دارد برای مردم خدا جو خرج خواهدکرد لکن از ضروریات رفاه زائرین ساخت یك وضع خانه مدرن دراطراف حرم مطهر بوده که الان مشغول ساخت هستیم وحدود یکصد میلیون تومان هزینه دارد که باکمك حضرتعالی مبلغ ۵۰ میلیون تومان راآقای رئیس جمهور حواله کرده اند وصورت خرج آنرا بتدریج ارسال میدارند لطفاً دستورفرمائید درارسال حواله تسریع نمایند ./ك

باتشکر از ریاست محترم جمهوری وحضرتعالی

۱/۴۷۱
۱۳۷۴/۴/۲۱

تولیت آستانه مقدسه قم
مسعودی خمینی

آستانه مقدسه قم

دایره.....

بسمه تعالی

جمهوری اسلامی ایران

تاریخ ۷ - ۹ / ۱۳۷۲

شماره ۱/۸۰۳۹

پیوست

جنـــاب آقـای بشـــارتـی

وزیـرمحتـــرم کشور دام عـــزه

بعدالتحیة والسلام

درخصوص اساسنامه سازمان بهسازی اطراف حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه (س) که اصلاح و تجدید نظر آن منحصرا با وزارت کشور است ، پیشنهاد می شود در جهت اصلاح آن این موضوع نیز رعایت شود ، باوجوداینکه یکی ازافرادشورای عالی سازمان بهسازی ، **تولیت آستانه مقدسه** است لکن درجهت رعایت نظرات آستانه وملحوظ شدن نظرات آن هیچگونه ماده یاتبصره ای وجودندارد .

شماخودتان مطلع هستیدبهسازی اطراف حرم برای رفاه حال زائرین میباشدوبایدواردین به اوضاع اطراف حرم اظهارنظر نمایند ، البته بعضی ازآقایان فرموده اندآستانه جه کاره است اساسنامه رایازده وزیرامضاء کرده اند .

انشاء الله همه برای رضای خدای متعال حرف می زنند وعمل میکنند وتوجه به این مطلب هم لازم است آستانه مقدسه فقط دررابطه بازمینهای موقوفه بحث ندارد بلکه درراستای طرح بهسازی اطراف حرم (رفاه زائرین وحوزه علمیه) رادرنظردارد . /س

تولیت آستانه مقدسه قم

مسعودی خمینی

۰۰۵
۱۶

آستانه مقدسه قم

بسمه تعالی

شماره: .....
تاریخ: .....
پیوست: .....

حضرت حجة‌الاسلام والمسلمین جناب آقای خاتمی «دام‌عزه»

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

بعدالتحیه والسلام

در جلسه حضوری چهار پیشنهاد بعرض رسید که با موافقت حضرتعالی کتباً خدمت ارسال تا دستور انجام را ابلاغ فرمائید.

اجازه فرمائید یک سکه طلا بنام فاطمة‌المعصومه با هزینه خود آستانه بانک مرکزی ضرب نمایند و در اختیار آستانه قرار دهند.

تولیت آستانه مقدسه قم
علی‌اکبر مسعودی خمینی

رونوشت: ۱/۴۸۵۰
۱۳۸۳/۸/۳۰
- بایگانی

قم - صندوق پستی ۱۸۳ - ۳۷۱۸۵ تلفن: ۳۳ - ۷۷۴۱۴۲۵ نمابر: ۷۷۴۱۴۳۵
E-MAIL:AMH-MASUMEH_ORg @ AALULBAYT.ORg

آستانه مقدسه قم

بسمه‌تعالی

شماره: .....

تاریخ: .....

پیوست: .....

حضرت حجة‌الاسلام‌والمسلمین جناب آقای خاتمی «دام‌ظله»

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

بعدالتحیه‌والسلام

در جلسه حضوری چهار پیشنهاد بعرض رسید که با موافقت حضرتعالی کتباً خدمت ارسال تا دستور انجام را ابلاغ فرمائید.

در بودجه سال ۸۴ برای تعویض سنگهای کف دو صحن مطهر حضرت معصومه که بسیار کثیف شده و انشاءاله با سنگ مرمر و سفید فرش شود مبلغ پانصد میلیون تومان باستانه بعنوان کمک تصویب نمایند.

تولیت آستانه مقدسه قم

علی‌اکبر مسعودی‌خمینی

رونوشت: ۱/۴۸۴۹ ۱۳۸۳/۸/۳۰

۷- بایگانی

قم - صندوق پستی ۱۸۳ - ۳۷۱۸۵ تلفن: ۳۳ - ۷۷۴۱۴۲۵ نمابر: ۷۷۴۱۴۳۵

E-MAIL:AMH-MASUMEH_ORg @ AALULBAYT.ORg

۱۰۵
۱۶

آستانه مقدسه قم

بسمه‌تعالی

شماره: .....
تاریخ: .....
پیوست: .....

حضرت حجة‌الاسلام‌والمسلمین جناب آقای خاتمی «دام‌عزه»

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

بعدالتحیه‌والسلام

در جلسه حضوری چهار پیشنهاد بعرض رسید که با موافقت حضرتعالی کتباً خدمت ارسال تا دستور انجام را ابلاغ فرمائید.

دستور فرمائید مقدار پنجاه کیلو طلا جهت ادامه کار گنبد مطهر در اختیار قرارداده و وجه آنرا باکمترین قیمت ممکن دریافت دارند.

تولیت آستانه مقدسه قم
علی‌اکبر مسعودی‌خمینی

رونوشت: ۱/۴۸۴۸ / ۱۳۸۳/۸/۳۰
۱- بایگانی

قم - صندوق پستی ۱۸۳ - ۳۷۱۸۵ تلفن: ۳۳ - ۷۷۴۱۴۲۵ نمابر: ۷۷۴۱۴۳۵
E-MAIL:AMH-MASUMEH_ORg @ AALULBAYT.ORg

۰۰۵
۱۶

آستانه مقدسه قم

بسمه‌تعالی

شماره: .....
تاریخ: .....
پیوست: .....

حضرت حجة‌الاسلام‌والمسلمین جناب آقای خاتمی «دام‌عزه»

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

بعدالتحیه‌والسلام

در جلسه حضوری چهار پیشنهاد بعرض رسید که با موافقت حضرتعالی کتباً خدمت ارسال تا دستور انجام را ابلاغ فرمائید.

در طرحهای ملی قراردادن ضلع شرقی حرم مطهر بمساحت ده هزار متر جهت اتصال بحرم مطهر.

تولیت آستانه مقدسه قم
علی‌اکبر مسعودی‌حمینی

رونوشت: ۱/۴۸۴۷ / ۱۳۸۳/۸/۳۰
- بایگانی

قم - صندوق پستی ۱۸۳ - ۳۷۱۸۵ تلفن: ۳۳ - ۷۷۴۱۴۲۵ نمابر: ۷۷۴۱۴۳۵
E-MAIL:AMH-MASOMEH_ORg @ AALULBAYT.ORg

بسمه‌تعالی

آستانه مقدسه قم

شماره: .....

تاریخ: .....

پیوست: .....

حضرت حجة‌الاسلام‌والمسلمین جناب آقای خاتمی «دام‌عزه»

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

بعدالتحیه‌والسلام

در جلسه حضوری چهارپیشنهاد بعرض رسید که با موافقت حضرتعالی کتباً خدمت ارسال تا دستور انجام را ابلاغ فرمائید.

۱- در طرحهای ملی قراردادن ضلع شرقی حرم مطهر بمساحت ده هزار متر جهت اتصال بحرم مطهر.

۲- دستور فرمائید مقدار پنجاه کیلو طلا جهت ادامه کار گنبد مطهر در اختیار قرارداده و وجه آنرا باکمترین قیمت ممکن دریافت دارند.

۳- در بودجه سال ۸۴ برای تعویض سنگهای کف دو صحن مطهر حضرت معصومه که بسیار کثیف شده و انشاءاله با سنگ مرمر و سفید فرش شود مبلغ پانصد میلیون تومان باستانه بعنوان کمک تصویب نمایند.

۴- اجازه فرمائید یک سکه طلا بنام فاطمةالمعصومه با هزینه خود آستانه بانک مرکزی ضرب نمایند و در اختیار آستانه قرار دهند.

تولیت آستانه مقدسه قم
علی‌اکبر مسعودی‌خمینی

رونوشت: ۱/۴۸۴۶ / ۱۳۸۳/۸/۳۰
- بایگانی

قم - صندوق پستی ۱۸۳ - ۳۷۱۸۵ تلفن: ۳۳ - ۷۷۴۱۴۲۵ نمابر: ۷۷۴۱۴۳۵
E-MAIL:AMH-MASUMEH_ORg @ AALULBAYT.ORg

۰۰۱۶
۱

بسمه‌تعالی

آستانه مقدسه قم

شماره: .....
تاریخ: .....
پیوست: .....

جناب آقای مهندس تابش
معاونت محترم وزارت مسکن و شهرسازی

بعدالتحیه والسلام

بحمداله با تعهد و زحمات شبانه‌روزی شما و همکاران محترمتان پروژه ساختمان صحن و مسجد و شبستان اطراف حرم حضرت معصومه (س) رو به پایان است و انشاءالله... تقدیرنامه مفصل را بعد خدمت ارسال می‌دارم. بنا بر دلایلی لطف فرموده تا صحن جدید بنام پربرکت حضرت صاحب الزمان «عج» و شبستان کنار صحن بنام مسجد امام خمینی «ره» و شبستان زیرین به نام نجمه خاتون نام‌گرامی مادر حضرت ثامن‌الحجج و دخت گرامیشان حضرت معصومه «س» نام‌گذاری شود. از پشت‌کار و ذوق و سلیقه آقایان تقدیر می‌شود.

تولیت آستانه مقدسه قم
علی‌اکبر مسعودی‌خمینی

رونوشت: ۱/۶۵۲۲
۱۳۸۳/۱۲/۱۲ - دفتر معاونت
- بایگانی

قم - صندوق پستی ۱۸۳ - ۳۷۱۸۵ تلفن: ۳۳ - ۷۷۴۱۴۲۵ نمابر: ۷۷۴۱۴۳۵
WWW . MASOUMEH . COM

بسمه‌تعالی

آستانه مقدسه قم

شماره: .....

تاریخ: .....

پیوست: .....

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

جناب حجةالاسلام والمسلمین آقای حاج سیدمحمد خاتمی «دام‌عزه»

بعدالتحیه والسلام

بحمدالله والمنّه پروژه جدید توسعه حرم‌مطهر حضرت معصومه (س) در قم که با حمایت بی‌دریغ حضرتعالی شروع شد و با پشتکار مهندسین محترم و بویژه جناب آقـای مـهندس تابش باکمترین زمان ممکن رو باتمام است که می‌توان گفت این ساختمان شصت هزار متری با این کیفیت و این زمان، شاید در ایران هنوز ساخته نشده باشد.

لذا همانطور که وعده فرمودید انشااله تعالی در اواخر خردادماه ۸۴ با دست جـنابعالی افتتاح خواهد شد. غرض از این مزاحمت تأکید بر اینکه دعـوت آسـتانه مـقدسه حـضرت معصومه (س) را بپذیرید و دستور برنامه آمدن را صادر نمائید./

تولیت آستانه مقدسه قم

علی‌اکبر مسعودی‌خمینی

رونوشت: ۱۳۸۳/۱

۵ - / ۲ / ۱۳۸۴ - دفتر تولیت

- بایگانی

قم - صندوق پستی ۱۸۳ - ۳۷۱۸۵ تلفن: ۳۳ - ۷۷۴۱۴۲۵ نمابر: ۷۷۴۱۴۳۵

WWW . MASOUMEH . COM

۱۰۱۲/
۱۲

آستانه مقدسه قم

بسمه‌تعالی

شماره: .....
تاریخ: .....
پیوست: .....

جناب آقای احمدی‌نژاد
ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

بعدالتحیه والسلام

رونوشت نامه ۶۷۷۶۴ - ۸۴/۱۱/۵ به جناب آقای سعیدی‌کیا وزیر محترم مسکن و شهرسازی مبنی بر دستور سرعت کار فاز دوم پروژه حرم‌مطهر حضرت معصومه (س) واصل، لیکن با کدام بودجه و اعتبار کار شروع شود؟

در مذاکره حضوری وعده کردید که در ظرف چهار سال مبلغ هشتاد میلیارد تومان اختصاص داده شود تا برای زائرین محترم رفاه چشمگیری حاصل آید و اگر در اول سال ۱۳۸۵ مبلغ بیست میلیارد تومان پرداخت گردد می‌توان سریع شروع کرد. /ان‌شاءالله/

تولیت آستانه مقدسه قم
مسعودی خمینی

رونوشت: ۱/۶۳۶۴ / ۱۳۸۴/۱۱/۳۰
- بایگانی

قم - صندوق پستی ۳۸۳-۳۷۱۸۵ تلفن: ۳۳-۷۷۴۱۴۲۵ نمابر: ۷۷۴۱۴۳۵
WWW . MASOUMEH . COM

بسمه‌تعالی

آستانه مقدسه قم

شماره: .....

تاریخ: .....

پیوست: .....

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

جناب آقای دکتر احمدی‌نژاد «دام‌عزه»

بعدالتحیه والسلام

در دو جلسه حضوری که موضوع توسعه بجای حرم‌مطهر حضرت معصومه (س) صحبت شد وعده کاری، در خور شأن این بارگاه داده شد، لکن پس از حدود پنج ماه مسئولین محترم برنامه و بودجه سخت مخالفند که گویا اموال شخصی خودشان را می‌خواهند خرج کنند و متوجه نیستند که اموال بیت‌المال باید صرف امور عامه شود و این عموم مردم هستند که از این اموال استفاده می‌کنند و این خود مسئله‌ایست لازم به بررسی. لکن پروژه ساخته شده که خود شما هم ملاحظه کردید و الان کلیه زوار محترم از این بنا استفاده می‌کنند و حدود چهار میلیارد تومان برای تکمیل و بدهی قبلی آن می‌بایست پرداخت گردد. تاکنون جواب مثبت نداده‌اند و برای بهره‌بردار ممکن است موانعی ایجاد شود./

تولیت آستانه مقدسه قم

علی‌اکبر مسعودی‌خمینی

۱/۱۵۵۴

رونوشت:

دفتر معاونت

- بایگانی

قم - صندوق پستی ۱۸۳ - ۳۷۱۸۵ تلفن: ۳۳ - ۷۷۴۱۴۲۵ نمابر: ۷۷۴۱۴۳۵

WWW . MASOUMEH . COM

آستانه مقدسه قم

بسمه‌تعالی

شماره: .....

تاریخ: .....

پیوست: .....

جناب آقای مهندس عبداللهی «دام‌عزه»

ریاست محترم کمیسیون تلفیق لایحه بودجه

با سلام و تحیت

آقایان بزرگوار مستحضر هستید طرح توسعه حرم‌مطهر کریمه اهلبیت حضرت معصومه (س) سالهاست که مطرح بوده و مورد توجه نمایندگان محترم قرار گرفته. لیکن متأسفانه لایحه بودجه با کم‌لطفی پیشنهاد شده است. لذا با توجه به اینکه سالانه بیش از چهارده میلیون نفر به زیارت این بانوی محترم رفت و آمد دارند، مقتضی است بودجه‌ای در خور کار و توسعه این مکان شریف مورد تأیید قرار گیرد. بسیار بجاست مقرر فرمائید در هر سال حدود بیست میلیارد تومان اختصاص داده شود تا بعد از چهار سال شاهد مقداری رفاه باشند. از توجه کلیه نمایندگان محترم به این موضوع مهم متشکریم./

تولیت آستانه مقدسه قم

علی‌اکبر مسعودی خمینی

رونوشت: ۱۹۱۴۶

۱۳۸۵/۱۱/۲ - دفتر معاونت

بایگانی

قم - صندوق پستی ۳۸۳ - ۳۷۱۸۵ تلفن: ۷۱۷۵۱ نمابر: ۷۷۴۱۴۳۵

WWW . MASOUMEH . COM

قال مولانا الإمام الرضا عليه السلام

من زارها عارفاً بحقها فله الجنة
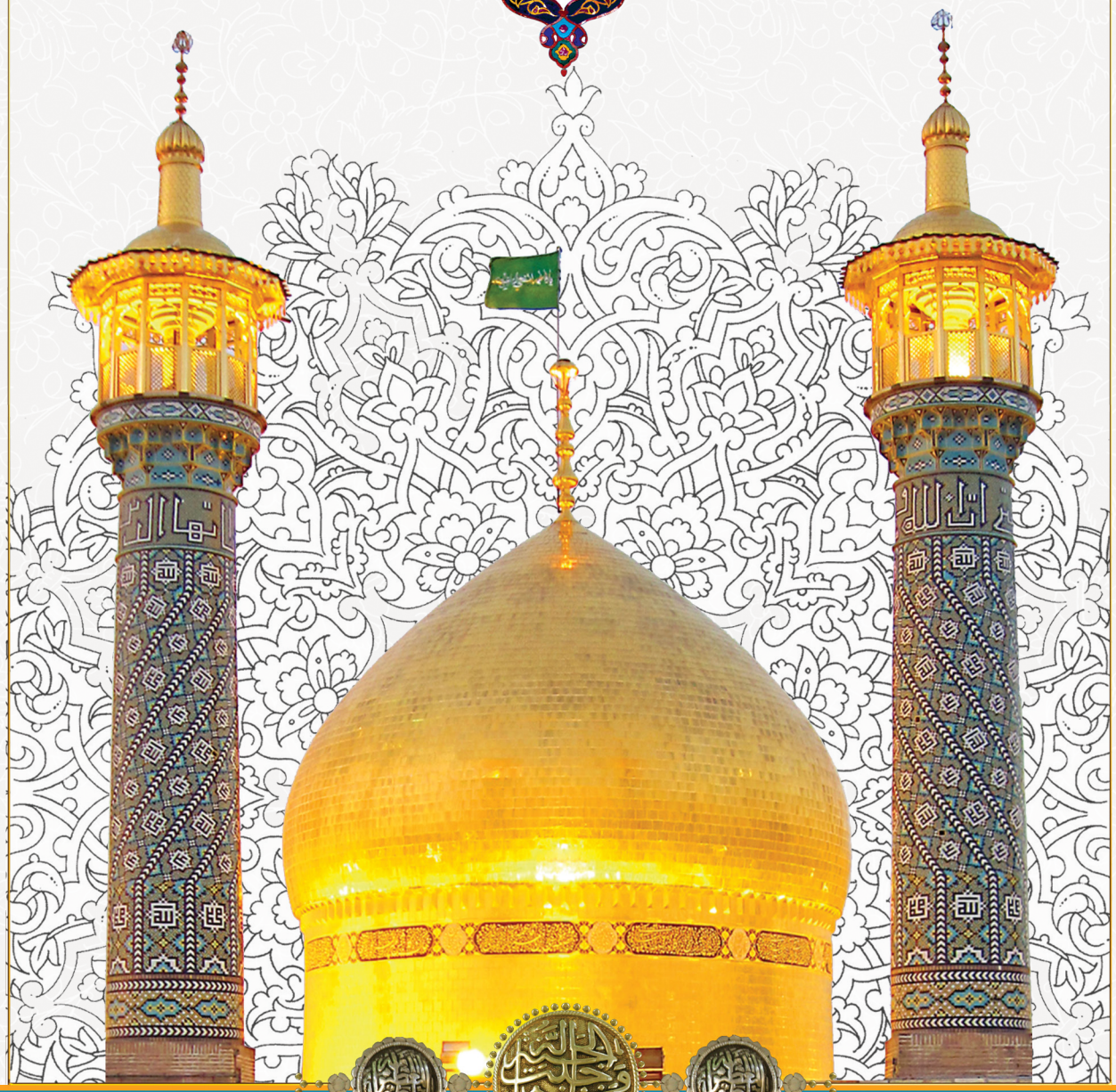
بحار الأنوار ج ١٠٢ ص ٢٦٦